

**T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**ÖZEL YETENEKLİ VE NORMAL GELİŞİM GÖSTEREN ORTAOKUL
ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİ İLE
ALGILADIKLARI EBEVEYN TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
EDA CEBECİ**

GAZİANTEP -2023

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

İmza

Eda Cebeci

.../.../2023

ÖNSÖZ

Tez çalışmamda bana yol gösteren ve her zaman ulaşılabilir olan tez danışmanım Doç. Dr. Cemre ERTEN TATLI'ya, süreçte bana destek olup yükümü hafifleten Dr. Öğretim Üyesi Ahmet Ayaz hocama çok teşekkür ederim.

Araştırma izinlerinin alınmasında araştırmamı kendi çalışması gibi benimseyip sürecin takipçisi olan ve belki de o olmasa bu çalışmanın bu zaman zarfında yapılamayacağı çok kıymetli Feray ÇINAR'a canı gönülden teşekkür ederim.

Veri toplama sürecinde kurumlarında güler yüzleri ve içtenlikleriyle bana destek olup benimle iş birliği yapan ve sürecin hızlanmasına katkı sağlayan hocalarımız Sayın Gökhan BERAT, İrfan KOÇAK, Mustafa GÖKGÖZ' e ve desteğe ihtiyaç duyduğum her an beni geri çevirmeyip bana destek olan kuzenim Mesut'a çok teşekkür ederim.

Veri toplama aşamasında karşılaştığım zorluklarda elinden gelen yardımı yapan ve müziği ile beni rahatlatan kıymetli hocam Yusuf Nuri GÜRBÜZ iyi ki varsın.

Ve hayatımdaki en büyük teşekkürü ettiğim güzel insanlar: Yüksek lisans eğitimimden başlayarak tez süreci ile sonlanan bu yolda benimle birlikte yürüyen elimi hiç bırakmayan ve her anımda yanımda olan her aşamada bana yardımcı olan canım abim ve en büyük motivasyon kaynağım olan kıymetli annem ve babam iyi ki benimlesiniz, iyi ki ailemsiniz. Hayatımızın stresli bir zamanına eklenen tez çalışmamın zorluğunda anlayışıyla bana iyi gelen canım eşim iyi ki hayatımdasın.

Eda CEBECİ
Gaziantep - 2023

ÖZET

Bu araştırmanın amacı özel yetenekli olarak tanılanmış ortaokul öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin normal gelişim gösteren akranlarından farklılaşıp farklılaşmadığının ortaya konması ve sosyal beceri düzeyleri ile algılanan ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. İlişkisel tarama modelinin kullanıldığı araştırmanın örneklemini 2022-2023 eğitim öğretim yılında Karabük ilinde eğitim gören 329 normal gelişim gösteren ortaokul öğrencisi ile Karabük ve Zonguldak illerindeki Bilim ve Sanat Merkezlerinde eğitim gören 200 özel yetenekli ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır. Veriler Anne Baba Tutum Ölçeği, Sosyal Beceri Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu ile toplanmıştır. Verilerin analizinde İlişkisiz Örneklem T Testi, Pearson Korelasyon Analizi ve Hiyerarşik Regresyon Analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda algılanan anne baba tutumunun kabul/ilgi ve kontrol/denetleme alt boyutlarının özel yetenekli olma durumuna göre farklılaşmadığı, özel yetenekli çocukların algıladıkları psikolojik özerklik düzeyinin normal gelişim gösteren çocuklarından daha düşük olduğu görülmüştür. Özel yetenekli öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin, normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Hem özel yetenekli hem de normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ile algılanan ebeveyn tutumlarından kabul/ilgi ve kontrol/denetleme boyutu arasında orta düzeyde, pozitif yönlü ve anlamlı ilişki bulunmuştur. Sosyal beceri düzeyleri ile algılanan ebeveyn tutumlarından psikolojik özerklik boyutu arasındaki ilişki incelendiğinde ise değişkenler arasında anlamlı ilişkiye rastlanmamıştır. Sosyal beceriyi sırasıyla ebeveynlerin kabul/ilgi ve kontrol/denetleme tutumları ile özel yeteneklilik yordamaktadır. Tüm bu bulgular literatür çalışmaları kapsamında tartışılarak önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ortaokul, özel yetenek, normal gelişim, anne baba tutumları, sosyal beceri

ABSTRACT

The aim of this study is to reveal whether the social skill levels of secondary school students diagnosed as gifted differ from their normally developing peers and to examine the relationship between social skill levels and perceived parental attitudes. The sample of the study, in which the relational scanning model was used, consists of 329 normally developing secondary school students studying in Karabük in the 2022-2023 academic year and 200 gifted secondary school students studying at BİLSEMs in Karabük and Zonguldak provinces. Data were collected with Parent Attitude Scale, Social Skills Scale and Personal Information Form. Unrelated Samples T Test, Pearson Correlation Analysis and Hierarchical Regression Analysis were used in the analysis of the data. As a result of the research, it was observed that the acceptance/interest and control/supervision sub-dimensions of the perceived parental attitude did not differ according to being gifted, and the perceived psychological autonomy level of gifted children was lower than that of children with normal development. It was concluded that the social skill levels of the gifted students were higher than the social skill levels of the students with normal development. A moderate, positive and significant relationship was found between the social skill levels of both gifted and normally developing students and the perceived parental attitudes of acceptance/interest and control/supervision. When the relationship between social skill levels and the psychological autonomy dimension, which is one of the perceived parental attitudes, was examined, no significant relationship was found between the variables. Social skills are predicted by parents' acceptance/interest and control/supervision attitudes and special abilities, respectively. All these findings were discussed within the scope of literature studies and suggestions were made.

Keywords: Secondary school, special ability, normal development, parental attitudes, social skills

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	x
KISALTMALAR	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	4
1.5. Araştırmanın Varsayımları	4
1.6. Tanımlar	4
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	5
2.1. Erinlik ve Ergenlik Dönemi	5
2.2. Özel Yetenekli Çocuklar	6
2.2.1. Üstün Zeka, Üstün Yetenek ve Özel Yetenek Kavramları.....	6
2.2.2.Özel Yetenekli Çocukların Özellikleri	8
2.2.3.Özel Yeteneğin Tanılanması	10
2.2.4. Özel Yetenekli Çocukların Aileleri, Ebeveyn Tutumları ve Ailelerin Karşılaştığı Güçlükler	12
2.3. Sosyal Beceri.....	14
2.3.1. Sosyal Beceriye Etkileyen Faktörler.....	14
2.3.2. Sosyal Beceri ile İlgili Kavramlar	16
2.4. Ebeveyn Tutumları	17
2.4.1. Demokratik Ebeveyn Tutumu	19
2.4.2. İzin Verici Ebeveyn Tutumu	19
2.4.3. Otoriter Ebeveyn Tutumu.....	20
2.5. İlgili Araştırmalar	21
2.5.1. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	21
2.5.2. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	21
3. YÖNTEM	25
3.1. Araştırmanın Modeli	25
3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	25
3.3. Verilerin Toplanması.....	27
3.4. Veri Toplama Araçları.....	28
3.4.1. Kişisel Bilgi Formu	28
3.4.2. Sosyal Beceri Ölçeği	28

3.4.3. Anne Baba Tutum Ölçeği.....	28
3.5. Verilerin Analizi.....	29
4. ARAŞTIRMA BULGULARI	30
4.1. Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren ortaokul öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumlarına ilişkin bulgular	30
4.2. Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren ortaokul öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerine ilişkin bulgular	30
4.3. Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren ortaokul öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri ile algıladıkları ebeveyn tutumlarına ilişkin bulgular.....	31
4.4. Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren çocukların demografik değişkenlere göre sosyal beceri düzeyleri arasındaki farklılığa ilişkin bulgular.....	32
4.4.1. Cinsiyet.....	32
4.4.2. Kardeş Sayısı.....	33
4.4.3. Doğum Sırası.....	34
4.4.4. Ebeveyn Eğitim Düzeyi	35
4.4.5. Ailenin Sosyoekonomik Düzeyi.....	37
4.5. Ortaokul öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumları ile özel yetenekli olma durumunun sosyal beceri düzeyini yordamasına ilişkin bulgular	37
5. TARTIŞMA VE YORUM	39
5.1. Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren ortaokul öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumlarına ilişkin tartışma ve yorum	39
5.2. Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren ortaokul öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerine ilişkin tartışma ve yorum	40
5.3. Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren ortaokul öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri ile algıladıkları ebeveyn tutumlarına ilişkin tartışma ve yorum.....	41
5.4. Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren çocukların demografik değişkenlere göre sosyal beceri düzeyleri arasındaki farklılığa ilişkin tartışma ve yorum	42
5.4.1. Cinsiyet.....	42
5.4.2. Kardeş Sayısı.....	43
5.4.3. Doğum Sırası.....	43
5.4.4. Ebeveynlerin Eğitim Düzeyi	44
5.4.5. Ailenin Sosyoekonomik Düzeyi.....	45
5.5. Ortaokul öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumları ile özel yetenekli olma durumunun sosyal beceri düzeyini yordamasına ilişkin tartışma ve yorum	46
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	47
6.1. Sonuç.....	47
6.2. Öneriler.....	48
6.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler.....	48
6.2.2. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler	48
KAYNAKÇA	50
EKLER.....	64

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Dağılımları	25
Tablo 2. Özel yetenek ve normal gelişim gösteren ortaokul öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumlarına ilişkin farklılığın incelenmesi	30
Tablo 3. Özel yetenek ve normal gelişim gösteren ortaokul öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerine ilişkin farklılığın incelenmesi	31
Tablo 4. Normal gelişim gösteren ve özel yetenekli öğrencilerde sosyal beceri ve algılanan ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiler	31
Tablo 5. Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre betimsel istatistikleri	32
Tablo 6. Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin kardeş sayısı değişkenine göre betimsel istatistikleri	33
Tablo 7. Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin kardeş sayısına göre sosyal beceri düzeyine ilişkin Anova sonuçları	34
Tablo 8. Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin doğum sırasına göre sosyal beceri düzeyine ilişkin bağımsız örneklem T-testi sonuçları	35
Tablo 9. Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin anne eğitim düzeyi açısından incelenmesi	35
Tablo 10. Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin baba eğitim durumu açısından incelenmesi	36
Tablo 11. Özel yetenek ve normal gelişim gösteren ortaokul öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin aile ekonomik durumu açısından incelenmesi	37
Tablo 12. Sosyal beceri düzeyinin ebeveyn tutumları ve özel yetenek sahibi olma durumuyla yordanmasına ilişkin hiyerarşik regresyon analizi sonuçları	38

KISALTMALAR

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

MEGEP: Mesleki Teknik Eğitimin Güçlendirilmesi Projesi

ÜYEP: Üstün Yetenekliler Eğitim Programı

BİLSEM: Bilim ve Sanat Merkezi

RAM: Rehberlik ve Araştırma Merkezi

1. GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Sosyal beceri selamlaşma, duygu yönetimi, problem çözme gibi birtakım farklı becerileri kapsayan bireyin sağlıklı iletişim kurmasını sağlayan toplum içerisindeki uyumunu güçlendiren ve bu uyum sayesinde hayata bakışını etkileyen becerilerdir (Karataş, 2020). Ergenlik dönemindeki bireyler için önemli olabilecek sosyal becerilerin sosyal ilişki başlatma, dinleme, duyguları ifade edebilme, başarısız olunan bir durumla başa çıkma, yönergelere uyma, girişken olma, saldırgan davranışları kontrol etme, zor durumlarla başa çıkabilme, karşı cinsle ilişkileri geliştirme, paylaşma, grupta sorumluluk alma başlıklarından oluştuğu söylenebilir (Özeke-Kocabaş ve Akkök, 2007). Destekleyici çevreye sahip bireyler uygun sosyal becerilere sahip olurken desteklenmeyen çevre koşullarına sahip bireylerin sosyal davranışları bu durumdan olumsuz etkilenmektedir (Karataş, 2020).

Çocuğun ilk sosyal deneyimlerini kazandığı yer aile ortamıdır. Nitekim çocuğun sosyal ve toplumsal gelişimini etkileyen en önemli unsur çocuğun aile yapısı, ailesinin sosyo-kültürel ve ekonomik düzeyidir (Yavuzer, 1990). Sosyal becerilerin kazanılmasında aileden sonraki sosyal çevresini okul gibi yerler oluşturmaktadır. Çocuğun sosyal beceri gelişimi ilk olarak ailede başlar. Anne-baba veya çocuğa bakım verenler bazı becerileri öğretmek için çabalamasalar da çocuklar sosyal öğrenme yolu ile gözlem yaparak bu becerileri öğrenirler (Karataş, 2020). Çocuğun sağlıklı kişiliğe sahip bir birey olmasında ve yaşadığı çevreye uyum sağlamasında ebeveyn çocuk ilişkisinin önemi gün geçtikçe daha iyi anlaşılmaktadır (Afat, 2013). Ebeveynlerle ilişkileri çocukların gelişen sosyal becerilerinin temelini oluşturur (Olszewski-Kubilius vd., 2014). Aile çocuğun ilk olarak ve uzun bir süreç boyunca toplumdaki diğer bireylerle ilişkilerini şekillendirdiği, hayata karşı tutumunu biçimlendirdiği; topluma uyum sağlamasına yardımcı olduğu ve içinde bulunduğu kültüre uygun davranışları benimseyip bunları ortaya koyduğu bir sosyal alandır. Ailenin çocuğa karşı davranışları çocukta hayat boyu süren kalıcı izler bırakmaktadır. Bu izlerin olumlu olabilmesinde öncelikle ebeveyn tutumlarının, eşler arası ilişkilerin ve ebeveynler ile çocuk arasında sağlıklı bir iletişimin olması önem taşımaktadır (Efe, 2005; Öksüz, 2002; Yaşar Ekici, 2015). Ebeveyn tutumları bireyin kişiliği ve sosyal gelişimini etkilemektedir (Yavuzer, 1990).

Temel sosyalizasyon aracı olarak ebeveyn tutumları ile bu tutumların bireylerin duygusal ve sosyal gelişimleri üzerine etkileri araştırmaların konusu olmuştur (Yılmaz, 1999). Yapılan bir çalışmada annenin demokratik tutum sergilemesinin çocukların sosyal beceri düzeyini artırdığına ulaşılmıştır (Aktaş-Özkafacı, 2012). Bir başka çalışmada ise benzer şekilde anne tutumunun çocukların sosyal beceri düzeylerini etkilediğine ulaşılmıştır

(Ogelman, 2019). Karakuş-Atabay (2000) tarafından yapılan bir çalışmada ise anne için algılanan otoriter tutumun üstün yetenekli ergenin sosyal uyumunu olumsuz etkilediği bulunmuştur. Özel yetenekli çocuklar ile yapılan bir başka çalışmada özel yetenekli çocukların ebeveynleri tarafından denetlendiklerini ve özgür bırakılmadıklarını düşünme algıları arttıkça sosyal beceri düzeylerinin azaldığı bulunmuştur (Kaya, 2022).

Üstün yetenekli çocukların zihinsel gelişimi sosyal duygusal gelişimlerinden önde olduğundan bu durum bazı sorunların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır (Akarsu ve Mutlu, 2017). Alanyazın incelendiğinde üstün yetenekli öğrencilerin bir taraftan en az akranları kadar uyumlu oldukları (Hamilton ve Franks, 1995; Nail ve Evans, 1997; Öğretici, 2017; Parker, 1996) ve gelişmiş bilişsel becerilerinin onları daha güçlü kıldığı bilinirken bir taraftan özel ihtiyaçları ve kişilik özelliklerinin üstün yetenekli çocukları sosyal duygusal problemler karşısında daha hassas bir hale getirdiği bilinmektedir (Webb vd., 2005). Üstün yetenekli çocuklar akranlarından farklı olduklarının farkındadırlar (Cross vd., 1995; Gross, 1999). Bu farklılık sosyal ilişkilerini olumsuz etkilemekte sosyal çevreleri ile ve arkadaşlarıyla ilişkilerinde uyumsuzluk yaşamakta, yeni girdikleri ortamda kendilerini ifade etmekte güçlük yaşamakta ve ebeveynleri de bu konularda zorlanmaktadır (Karakuş, 2010). Yıldırım (2012) tarafından yapılan çalışmada üstün yetenekli çocukların sosyal işlevselliklerini normal gelişim gösteren çocuklara göre daha düşük algıladığı bulunmuştur.

Bu araştırmalar neticesinde mevcut araştırmada özel yetenekli ortaokul öğrencileri ile normal gelişim gösteren ortaokul öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin farklılaşp farklılaşmadığı ve sosyal beceri düzeyleri üzerinde ebeveyn tutumlarının etkisi incelenecektir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı özel yetenekli olarak tanılanmış ortaokul öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin normal gelişim gösteren akranlarından farklılaşp farklılaşmadığının ortaya konması ve sosyal beceri düzeyleri ile algılanan ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

Araştırmada bu amaç bağlamında aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren ortaokul öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
2. Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren ortaokul öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
3. Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren ortaokul öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri ile algıladıkları ebeveyn tutumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

4. Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren ortaokul öğrencilerinin cinsiyeti, kardeş sayısı, doğum sırası, ebeveynlerin eğitim düzeyi ve ailenin ekonomik durumu değişkenine göre sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

5. Ortaokul öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumları ile özel yetenekli olma durumu sosyal beceri düzeyini yordamakta mıdır?

1.3 Araştırmanın Önemi

Ergenlikte karşılaşılabilecek problemlerin önlenmesinde bireylerin aile içi iletişimleri, sahip oldukları sosyal beceriler ve sağlıklı kişilik oluşumlarının yeri önemlidir. Sosyal beceri düzeyi düşük olan bireylerin hayatlarının birçok alanında problem yaşama ihtimalleri göz önünde bulundurulduğunda bu becerilerin öğretilmesi ve sosyal beceri düzeylerinin artırılması yönünde yapılacak çalışmalar önem arz etmektedir (Özeke-Kocabaş ve Akkök, 2007). UNESCO ergenlik dönemini 15-25 yaş arasında göstermektedir (Koç, 2004). Dünya Sağlık Örgütü (2023) 10-19 yaş aralığını ergenlik dönemi olarak kabul etmektedir. Ortaokul çağındaki bireylere baktığımızda yaş grubu olarak ergenlik başlangıcı olan kritik yıllardır. Ortalama olarak kızların olgunlaşması erkeklere göre iki yıl kadar önce başlamaktadır. Bizim ülkemizde kızların ergenlik başlangıç yaşı 10-12 iken erkeklerin 12-14'tür (Yavuzer,1990).

Ebeveynlerin çocuklarına farklı yaş gruplarında farklı tutumlar sergilemesi, çocuğun yaşıyla birlikte anne- baba tutumlarının genişlemesi önemlidir (Tekke, 2023). Ebeveynlerin çocukların gelişimi üzerinde sınırsız etkileri yoktur. Buna rağmen ergenlerin akranlar, okul, mahalle, kitle iletişim araçları gibi pek çok kişi, kurum ve aile dışındaki güçlere maruz kalması ebeveynleri günümüzde her zamankinden daha önemli hale getirmektedir. Genç bireylerin ebeveynlerini kendilerine ve ergenlerin gelişimindeki rollerine bakışını değiştirmeli, popüler olarak ebeveynlerin önemli olmadığı mesajına karşı çıkarak ergenlik çağına girdikten sonra bile ebeveynlerin tutumlarının çocuklar üzerinde önemli olduğu mesajını vermeliyiz (Steinberg, 2000).

Sosyal beceri üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde ebeveyn tutumlarının sosyal beceri gelişimi üzerindeki önemine değinen çok fazla çalışma olduğu ve bu çalışmaların büyük kısmının okul öncesi dönem çocukları üzerinde yapılmış olduğu görülmektedir. Erinlik veya ergenlik döneminde bireylerin sosyal becerilerini sergilediği alan çoğunlukla aile ortamından arkadaş çevresine doğru yön değiştirmektedir. Bu dönemde bireylerin algıladıkları ebeveyn tutumlarının hangisi olduğu, ebeveyn tutumlarının sosyal becerilerine etkisi, özel yetenekli ve normal gelişim gösteren bireylerin ebeveyn tutumlarının farklılaşma durumu ve bunun sosyal beceriler üzerindeki etkisinin araştırılması önemlidir. Literatür incelendiğinde özel yetenekli ve normal gelişim gösteren ortaokul öğrencilerinin algıladıkları

ebeveyn tutumları ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelendiği herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmanın alanda ilk olma özelliği ile bundan sonra yapılacak çalışmalara yol göstereceği düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırmanın evreni 2022-2023 eğitim öğretim yılında Zonguldak ve Karabük illerindeki 200 özel yetenekli ortaokul düzeyindeki BİLSEM öğrencisi ve Karabük ilindeki devlet okullarına devam eden 329 normal gelişim gösteren ortaokul öğrencisi ile sınırlıdır.

2. Kullanılan ölçme aracı anne ve baba için ayrı ayrı değil ebeveyn olarak alınmıştır. Bu durumun çocuğun diğer ebeveyne ilişkin görüşlerini yansıtmaması bir sınırlılık olarak görülmektedir.

3. Sosyoekonomik durum belirlenirken “orta ve altı” ile “iyi ve üzeri” şeklinde iki düzeyin olması bir sınırlılık olarak görülmektedir.

1.5. Araştırmanın Varsayımları

1. Araştırma kapsamında özel yetenekli ve normal gelişim gösteren bireyleri değerlendirirken sadece resmi olarak tanınmış öğrencilerin özel yetenekli olduğu varsayılmıştır.

1.6. Tanımlar

Özel Yetenek: Amerikan Eğitim Ofisi özel yeteneğin tanınması için altı tane alan listelemiştir. Bunlar genel bilişsel yetenek, özel akademik yetenek, üretici ve yaratıcı düşünme, liderlik yetenekleri, görsel ve performans sanatları ve psikomotor yetenektir (Marland, 1972).

Sosyal Beceri: Sosyal beceriler iletişim kurma, problem çözme, karar verme, kendini yönetme, akranlarla ilişki gibi kişilerarası ilişkilerde sağlıklı ilişki kurmayı başlatma ve sürdürme becerileridir (Kapıkıran vd., 2006).

Ebeveyn Tutumu: Anne ya da babanın çocuğuna karşı sergilediği olumlu ya da olumsuz tavırlardır (Nimsi, 2006).

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Erinlik ve Ergenlik Dönemi

Ergenlik dönemi yetişkinlik ile çocukluk arasındaki geçiş dönemidir. Erinlik (buluş, ergenlik öncesi dönem) biyolojik ve cinsel alanda hızlı gelişimin olduğu dönemdir (Kulaksızoğlu, 2000). Ergenlik öncesi dönem, ön ergenlik veya ilk ergenlik dönemi olarak da bilinen erinlik çağı ortaokul dönemini kapsayan 11-14 yaş arasındaki dönemdir. Erinlik dönemi çocukluktan ergenliğe geçiş dönemidir. Aristo erinliği erkeklerin vücut yapısında ve sesinde meydana gelen değişim ve kızların ruh halindeki hassas, sınırlı ve gergin duygudurumu olarak tanımlamaktadır (Kılıç, 2016). Bu dönem bireyin fiziksel ve biyolojik açıdan vücuttaki bütün değişimlerini içine almaktadır. Bireyin üreme için hazır hale geldiği biyolojik gelişim bu dönemde meydana gelmektedir. Erinlik döneminde iç salgı bezlerinin etkisi ergen bireyin vücudunu etkilemektedir. Bu dönemdeki fiziksel gelişim orantısız bir şekilde olmaktadır. Bacaklar ve burun vücudun diğer kısımlarından daha önce büyümektedir. Bu orantısız büyüme ergen bireyin vücudunun estetikten uzak ve tuhaf görünmesine yol açtığı için bireyler görüntüsünden utanç duyabilmektedir. Bu orantısız tuhaf görünümün birkaç yıl içinde normale döneceğini ifade etmek ergenlik dönemindeki bireyi biraz olsun rahatlatabilmektedir. Kısa süre içinde fiziksel görünüm üzerinde oluşan geniş ölçekli değişim ile beraber boy uzunluğu ortalama 25.4 cm artmakta, cinsel olgunluğa erişilmekte ve yetişkin beden görünümüne ulaşılmaktadır (Steinberg, 2007).

Erinlik, erken ergenlikteki hızlı fiziksel ve hormonal olgunlaşma dönemidir. Erinliğin tam olarak başlangıç ve bitişini söyleyememekle beraber bir gencin erinlik döneminde olduğunu tahmin edebiliriz. Erinlik döneminde erkeklerde ses değişikliği, kıllanma, penisin büyümesi, ilk boşalma, boy ve kiloda artış, kızların vücutlarında kıllanma, boy uzaması, kalçaların genişlemesi ve adet(regl) başlangıcı görülmektedir. Erinliğin başlangıcında kızlarda ortalama 11 yaşında erkeklerde ise 13 yaşında büyüme atağı olmaktadır (Santrock, 2014). Bu dönemde çocukluk ile ergenlik arasında git-gellerin yaşandığı, hızlı değişimlerin olduğu ve bu hızlı değişim sebebiyle güvensizlik ve huzursuzluğun hakim olduğu, olumsuz duyguların daha ağır bastığı bilinmektedir (Kılıç, 2016).

Gelişim dönemleri ile ilgili belirli yaş sınıflandırmaları yapılmış olsa da konu insan yaşımı olduğundan kesin yaş sınırlarından söz etmek mümkün değildir. Bireyin genetik, kültürel, biyolojik, sosyal ve sosyoekonomik durumuna göre yaş aralıkları farklılık göstermektedir. Bu nedenle ergenlik dönemindeki bireyleri anlayabilmek için yaş kriterinden öte gelişim özellikleri, ihtiyaçları ve görevlerin bilinmesi önemlidir (Meydan, 2021). Ergenlik döneminde çocuğun sosyal çevresini aile dışındaki bireyler de oluşturmaktadır. Arkadaşları

ergen bireyin hayatının merkezinde yer almaktadır. Çocuğun gerçekten desteğini hissettiği, güven bağı olan bir arkadaşına sahip olmasının sosyal bağlılık duygusu için yeterli olacağı belirtilmektedir. Bununla birlikte ergenler belli bir gruba dahil olmayı da çok istemektedirler. Gruplar ergen yaşamının olmazsa olmazıdır (Lerner, 2016). Ergenlik dönemindeki bireyler bilişsel olarak incelendiğinde soyut işlemler dönemindedirler ve idealist, mantıklı düşünürler. Karar verme becerileri ile eleştirel düşünme becerileri gelişmeye başlar. Erikson'un psikososyal gelişim evrelerinden kimlik gelişimine karşı rol karmaşası evresi ergenlik döneminde görülmektedir. Ergen bireyler bu dönemde çeşitli kişilik ve rol denemeleri yapmaktadırlar (Santrock, 2014). Ergenlikteki sosyo-duygusal gelişiminde ailelerin rolüne baktığımızda ebeveyn ergen anlaşmazlığının ergenlik döneminde arttığını görmekteyiz (Allison ve Schultz, 2004; Sayıl vd.,2002). Montemayor (1983) ergenlik döneminin ilk yıllarında ergenler ile aileler arasında çatışmalar fazla iken ergenlik döneminin sonlarına doğru çatışmaların azaldığını ifade etmektedir. Yaşanan hafif anlaşmazlıklar ergenlik dönemindeki bireyin sağlıklı bir özerklik ve kimlik gelişimine olumlu katkı sağlarken şiddetli anlaşmazlıklar olumsuz sonuçlara sebebiyet vermektedir (Montemayor, 1983; Santrock, 2014;).

Ergenlik döneminde arkadaşların önemi artmaktadır. Arkadaşların aileden farklı olarak bireyin hayatında ne kadar etkisinin olacağı kişisel ve konumsal özelliklere göre farklılaşmaktadır. Ailesinden yeterince destek göremeyen ergenin gözünde arkadaşları daha önemli olmaktadır. Boşanma veya bunun gibi kritik yaşam olayları yaşayan ergenlerin gözünde arkadaşları ve akran grubu hayatında daha önemli bir yere sahip olabilmektedir (Erwin, 2000). Ergenlikte akran ilişkileri özellikle ergenlik döneminin ilk yıllarındaki samimi ve yakın arkadaşlık ilişkisi psikolojik öneme sahiptir. Bu dönemde sosyal gereksinimlerin karşılanması açısından da arkadaşlık önemlidir. Kliklere dahil olmak akranlara uyum sağlayabilme açısından önemli bir yere sahiptir. Ortaokula başlama süreci ergenin hayatındaki tüm bu sosyal, ailevi, bilişsel ve bireysel değişikliklerle aynı anda yaşandığı için stresli bir süreçtir. Stresin sebeplerinden biri de ilkokulda lider konumunda olan bireyin ortaokula başladığında en küçük yaş grubu olmasıdır (Santrock, 2014).

2.2. Özel Yetenekli Çocuklar

2.2.1. Üstün Zeka, Üstün Yetenek ve Özel Yetenek Kavramları

Üstün zekalı çocuklar zeka testlerinden 130 puan ve üzerinde puan alıp yaşitlarının %98'inden daha üstün olan çocuklardır (Ömeroğlu, 2004). Yirminci yüzyılın başlarına kadar üstün zekalı olmak bireyin topluma katkısı ile ölçülmekte idi. 1905 yılında ilk zeka testinin gelişmesi ile birlikte üstün zekalı olmak zeka testlerinden alınan puanlara göre tanılanmaya

başlandı. Fakat bu zeka testleri eleştirilerek günümüzde üstün zekalıların tanınmasında sadece zeka bölümünün değil başka boyutların da dikkate alındığı bir üstün zeka tanınmasının olduğu görülmektedir (Ataman, 2004). Araştırmacılar tarafından kullanılan yazılı testler, ölçekler ve teknikler sonucunda üstün zekalı çocukların normal çocuklardan bilişsel, fiziksel, sosyal ve kişilik özellikleri bakımından bazı üstün özelliklere sahip olduklarına ulaşılmıştır (Çağlar, 2004). Sternberg (2005) üstün zeka kavramının sadece IQ puanı ile belirlenemeyeceğini belirtmektedir. Üstün zekayı üçlü zeka teorisi ile açıklamaktadır (Sternberg, 1984). Buna göre analitik, yaratıcı ve pratik zekaya sahip olan kişiler üstün zekalıdır. Analitik zeka, zeka testleriyle ölçülen, karşılaştırma yapma ve muhakeme yeteneğidir. Yaratıcı zeka, ilk kez karşılaşılan durumlarla ilgili yeni fikirler bulma ve farklı akıl yürütme, iç görü ve sezgi ile karakterize bir yetenektir. Pratik zeka ise analitik ve yaratıcı zekanın kombinasyonu ile günlük yaşamda karşılaşılan problemlerin çözümünde kullanılan ve başarılı sonuçlar elde edilmesini sağlayan yetenektir (Sternberg, 2005).

Literatür incelendiğinde üstün zeka ve üstün yetenek kavramlarının birbirinin yerine kullanıldığı görülmektedir (Baltacı, 2013; Oğurlu ve Yaman, 2010). Bu görüş yanlış olmamasına rağmen eksiktir (Kılıç, 2010). Üstün zeka ve üstün yetenek kavramları ayrı kavramlar olarak görülmeyip üstün yeteneğin üstün zekayı da kapsadığı ifade edilmektedir (Ersoy ve Avcı, 2004). Üstün yetenek kavramı üstün zekayı kapsarken üstün zeka sadece yapılan zeka testlerinden alınan 130 ve üzeri puana karşılık gelmektedir (Kılıç, 2010). Üstün yetenekliliğin etraftaki düzinelerce tanımından neredeyse tamamı, okuldaki yüksek notlar açısından ve aynı zamanda zeka ve yaratıcılık gibi psikolojik yapılar açısından çocukların erken gelişmişliğine atıfta bulunur (Freeman, 2001). Eyre (1999) yaşlılarından önemli ölçüde ileri düzeyde olan ve başarıma becerisine sahip çocukları üstün yetenekli çocuklar şeklinde ifade etmiştir. Renzulli (1978) ortalama üstü özel veya genel yetenek, yaratıcılık ve motivasyona sahip bireyleri üstün yetenekli olarak tanımlamaktadır.

MEB (1974) tarafından üstün zeka ve üstün yetenek kavramları hakkında yapılan ilk resmi tanımda genel zeka temel alınarak zeka testlerinin zeka bölümünden alınan puan 120 ve üzeri ise üstün zeka, 130 ve üzeri ise üstün yetenek olarak tanımlanmaktadır. Üstün yeteneğin üstün zeka ile sınırlı olmaması sebebi ile günümüzde üstün zeka kavramı yerine üstün yetenek kavramı kullanılmaktadır. Bunun sebeplerinden biri de üstün zekanın etiketleyici olmasıdır. Üstün yetenek kavramının yanında özel yetenek kavramını kullananlar da vardır (Özbay, 2013). Bu bağlamda literatür incelendiğinde üstün yetenek ve özel yetenek kavramları ile ilgili tek ve net bir tanıma ulaşılamamaktadır. Literatürde üstün yetenek kavramı kullanılmasına rağmen ülkemizde 2013 yılında daha az etiketleyici olması sebebiyle Bilim ve

Teknoloji Yüksek Kurulu tarafından özel yetenek kavramı kullanılmaya başlanmıştır (MEB, 2013).

Günümüzde Türkiye’de MEB (2016) tarafından da özel yetenek kavramı kullanılmaktadır. MEB tarafından yayınlanan Özel Yetenekli Bireyler Uygulama ve Strateji Planı 2013-2017’ de özel yetenek kavramı genel zeka, dil, psikomotor beceriler, liderlik, görsel ve işitsel sanatlar, özel akademik yetenek, matematik, fen bilimleri, sosyal bilimler ve yaratıcılık alanlarını kapsamaktadır (MEB, 2013). Özel yetenek kavramı ile ilgili evrensel, tek ve net bir tanım olmadığı için özel yetenekli çocuk kavramı ile ilgili de evrensel bir tanım yoktur (Sözal vd., 2018). MEB (2016) özel yetenekli bireyi “yaşlıtlarından daha çabuk öğrenme becerisine sahip, sanat, liderlik ve yaratıcılık kapasitesi gelişmiş, soyut konuları anlayabilen, özel akademik yeteneği gelişmiş, ilgi alanlarında özgürce davranmak isteyen ve ileri düzeyde performans ortaya koyan bireyler” olarak tanımlamaktadır.

Bu araştırmada da daha az etiketleyici olması sebebi ile ve zaman içindeki değişim göz önünde bulundurulduğunda MEB tarafından kullanılan güncel tanıma uygun olarak özel yetenek kavramı kullanılmıştır.

2.2.2.Özel Yetenekli Çocukların Özellikleri

2.2.2.1. Bilişsel ve Dil Gelişim Özellikleri

Özel yeteneklilikte önemli olan çocuğun gelişiminin ilerleme hızı ve oranıdır (Dağlıoğlu ve Alemdar, 2010). Özel yetenekli çocuklar normal yetenek düzeyine sahip akranlarına kıyasla çok daha fazla bilgi birikimine sahiptirler ve sahip oldukları bu bilgileri kendi faydalarına olacak şekilde kullanırlar. Bu çocuklar problem çözme konusunda hızlı olmakla birlikte problemi çözmeyi düşünme sürecinde yavaştırlar (Çelikten, 2017). Özel yetenekli çocuklar akranlarına göre kavrama hızı daha yüksek kavram ve olaylar hakkında araştırma ve inceleme yapan problem çözme odaklı çocuklardır (Kaymakçı vd., 2023). Bu çocuklar küçük yaşlarda karmaşık problemlerle uğraşırlar, enerjiklerdir ve çok fazla uykuya ihtiyaç duymazlar (Clark, 2015). Bunun yanında muhakeme becerisi, risk alma, alışılmışın dışında hayal dünyalarının olması, meraklı olma gibi özellikler de hızlı gelişen bilişsel sistemin habercisi olabilir (Clark, 2015). Üstün yetenekli bebekler ile yapılan araştırmalarda Piaget’nin nesne korunumu ve devamlılığı ile görsel seçici dikkatin yaşlıtlarından önde olduğuna ulaşılmıştır. Üstün yetenekli çocukların normal gelişim gösteren çocuklardan bilişsel anlamda en belirgin farklılıklarının merak, zeka oyunları oynamaktan hoşlanmak, söz ve sayı ifadelerinin anlamlarını öğrenmek, çabuk ve hızlı öğrenmek, rutinden sıkılmak, yeni şeyler denemek ve keşfetmekten hoşlanmak olduğu ve bu alanlarda yaşlıtlarından 2 yıl ilerde

oldukları bilinmektedir (Dağlıoğlu, 2015; Harrison, 2004). Kılıç'a (2010) göre üstün yetenekli öğrencilerin bilişsel özellikleri şunlardır:

- Güçlü öğrenme istekleri vardır.
- Öğrendiklerini transfer edebilirler.
- Analiz ve sentez yetenekleri ileri düzeydedir.
- Dikkat süreleri uzundur.
- Uzun dönemli amaçları vardır.
- Düşünce ve davranışlarında özgündürler.
- Esnek düşüncelere sahiptirler ve salt düşünceden rahatsız olurlar.
- Özeleştirir yaparlar.
- Aktif ve açıkgozlüdürler.

Okuma ve dil becerilerindeki erken gelişme özel yetenekliliğin en kolay göstergelerinden biri olabilmektedir (Clark, 2015). Normal gelişim gösteren çocuklarda olduğu gibi özel yetenekli çocuklar da bireysel farklılıklar göstermektedir. Buna rağmen özel yetenekli çocukların konuşmaya erken başladıkları erken konuşmayan çocukların da konuşmaya başladıktan kısa süre sonra hızlı bir biçimde dil becerilerinin geliştiği görülmektedir (Davis, 2013). Normal gelişim gösteren çocuklar yaklaşık 2 yaşına kadar cümle kuramazlarken özel yetenekli çocuklar 1 yaşında iken cümle kurmaya başlayabilirler (Gross, 1999). Gross tarafından incelenen özel yetenekli bir çocuk kısa bir zaman diliminde telaffuz hatası dahi yapmadan konuşmaya başlamıştır (Davis, 2013). Özel yetenekli çocukların kelime dağarcığı da yaşlılarından ilerdedir. Soyut kelimeleri hızlı bir biçimde kavramakta ve anlamına uygun olarak cümle içerisinde kullanmakta ve yeni öğrendikleri kelimeleri doğru hatırlamaktadırlar. Kelime haznelerinin zenginliği, akıcı konuşmaları, soyut kavramları hızlı öğrenmeleri ve yeni öğrendikleri kelimeleri bağlama uygun bir biçimde kullanmaları özel yetenekli çocukların dil gelişiminin belirgin göstergesidir (Bildiren, 2018).

2.2.2.2. Sosyal ve Duygusal Gelişim Özellikleri

Özel yetenekli çocukların duyarlı ve hassas bir yapıya sahip olmalarından ve akranlarından farklı olmalarından dolayı zihin yaşına uygun arkadaş arama çabalarında oldukları, çevreleri tarafından anlaşılmadıklarını ve bu yüzden yalnızlık yaşadıklarını gösteren araştırmalar olduğu gibi (Bilgen-Sivri ve Yıldız, 2016; Clark, 2015; Saranlı ve Metin, 2012; Stuart ve Beste, 2008) gelişmiş liderlik kapasitesi, empati becerilerinin yüksek oluşu, ben merkeziliğin az oluşu çevreleri tarafından istenen ve popüler bireyler olduklarını gösteren araştırmalar da mevcuttur (Oğurlu ve Yaman, 2010). Özel yetenekli çocuklar kimi zaman gelişmiş dil becerileri ve zihinsel kapasiteleri sebebi ile yaşlıları tarafından

anlaşılammaktadır. Yaşıtlarının anlayabileceği düzeyde iletişim kurmaya çabalamaktadırlar. Bunu yapmadıklarında ise anlaşılammakta ve yalnızlık yaşamaktadırlar. Çoğu özel yetenekli birey anlaşılmak adına kendilerinden yaşça büyük bireylerle ilişki kurmaktadır. Gelişmiş liderlik becerileri ve mizah güçleri sayesinde yaşıtları tarafından istenen kişiler olan üstün yetenekli çocuklar da vardır (Bildiren, 2018).

Özel yetenekli çocuklar ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerinin desteklenmesi ile sosyal becerileri gelişmemiş ve gelişmiş çocuklar olarak iki gruba ayrılmaktadır. Sosyal becerileri gelişmiş özel yetenekli çocukların gelişmiş mizah yetenekleri, paylaşma ve empati kurma, çevresi ile olumlu etkileşimler kurabilen çocuklar olduğu görülebilen sosyal becerileri zayıf olan özel yetenekli çocuklar öğrenme ve problem çözme konusunda isteksiz, davranışsal sorunlara sahip, kaygılı ve sıkıntılı çocuklar olarak karşımıza çıkabilmektedirler (Dağlıoğlu, 2015). Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren çocukları sosyal uyum yönünden karşılaştıran çalışmalar incelendiğinde iki grup arasında özel yetenekli çocuklar lehine farklılık olduğunu gösteren çalışmalar olduğu gibi normal gelişim gösteren çocuklar lehine farklılık olduğunu gösteren çalışmalar da mevcuttur. Douthitt (1992) tarafından özel yetenekli ve normal gelişim gösteren çocukların sosyal uyum davranışlarının karşılaştırıldığı bir çalışmada iletişim, sosyal beceriler ve günlük yaşam becerileri kategorilerinde özel yetenekli ve normal gelişim gösteren iki grup arasında özel yetenekli çocuklar lehine anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Özel yetenekli çocukların normal gelişim gösteren yaşıtlarından daha fazla uyum gücü, duygusal ve sosyal sorunlar yaşadığını gösteren çalışmalarda bu gücünün özellikle ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde olduğu görülmektedir (Neihart, 1999). Dauber ve Benbow (1990) ileri düzeyde özel yetenekli ve orta düzeyde özel yetenekli ergenlerin popülerlik, bir gruba ait olma ve sosyal beceriler açısından karşılaştırmışlardır. Yapılan bu çalışmada aşırı özel yetenekli öğrenciler kendilerini diğer gruba göre daha içe dönük, sosyal beceriler açısından daha yetersiz, daha pasif ve akranları tarafından daha popüler görüldüklerini ifade etmişlerdir.

2.2.3.Özel Yeteneğin Tanılanması

Özel yetenek tanımlamalarında zaman içerisinde oluşan değişim tanılama kriterlerinin de süreç içerisinde değişimine sebep olmuştur. Üstün zeka için kullanılan doğuştan gelen ve genel kapasiteyi ifade eden tanımlarda zeka ve başarı testlerinden alınan puanlar tanılama için yeterli olmaktaydı. Günümüzde üstün veya özel yetenek olarak kullanılan tanımlamalarda bireyin herhangi bir alanda ortaya koyduğu üstün performans ön plana çıkmaktadır. Bu durum üstün zekadan özel yeteneğe doğru değişen tanımlamanın tanılama kriterlerini de potansiyel odaklı ölçümlerden performans odaklı ölçümlere çevirmektedir. Yapılan ölçümlerden bir

kısmı genel bilişsel kapasiteyi ölçerken bir kısmı belirli alanlardaki performansı ölçmektedir. En genel haliyle özel yeteneklilerin tanınması birey hakkında bilgilerin öğrenilerek eğitsel karar verme sürecidir (Ayas, 2020). Birçok tanılama programı ABD Eğitim Bakanlığının tanımında yer alan genel yetenek, liderlik, yaratıcılık, sahne veya görsel sanatlar ile özel akademik yetenek olmak üzere 5 boyuttan oluşan ve bu boyutların herhangi birinde üstün olan öğrencileri seçmektedir. Beklenen, bu boyutların herhangi birinde üstün görünen öğrencilerin seçilmesi iken birçok okul bu boyutları tanılama dışında tutabilmektedir (Rimm vd., 2022). Ülkemizde özel yetenekli çocukların tanınması öğretmen bildirim, bireysel zeka testleri, yetenek testleri ve yardımcı testler ile yapılmaktadır (MEGEP, 2009).

Tanılama sırasında özel yetenekli olduğu düşünülen öğrencilere yönelik bilgilerin toplandığı kaynaklar şu şekildedir (Kitano ve Kirby, 1986): Öğretmenin gözlemleri, akran görüşleri, çocukla yapılan görüşmeler, aile görüşmeleri, çocuğun ortaya koyduğu ürünler, uzmanların görüşleri, biyografik kayıtlar, anekdot/gözlem kayıtları, üye olunan yerlerden edinilen bilgiler (Levent, 2011). Özel yetenekli bireyler tanınırken sırasıyla şu sıra izlenmektedir: aday gösterme, test/ ölçme aşaması, karar verme aşaması. Ülkemizde özel yetenekli bireylerin tanınmasında Bilim ve Sanat Merkezleri ile Rehberlik ve Araştırma Merkezleri akla gelmektedir. BİLSEM dışında ÜYEP tarafından üniversite odaklı tanılama süreci de mevcuttur. Eğitim sistemine dahil olan öğrencilerden yaşlılarından farklı gelişim gösterdiği düşünülen öğrenciler Rehberlik Araştırma Merkezlerine yönlendirilmektedir. Son zamanlarda artan farkındalık ile birlikte üstün veya özel yetenekli olduğu düşünülen öğrenciler de RAM'lara yönlendirilmektedir. (Eker vd., 2020).

Üstün zekalı ve yetenekli öğrencileri tanılamaya yönelik çok farklı stratejiler vardır. Özel yetenekli olduğu düşünülen öğrenciler aday gösterilirken öğretmen, ebeveyn ve akran değerlendirilmesine başvurulabilmektedir. Öğretmenler öğrencileri üstün zekalı ve yetenekliler programına aday gösterirken öğrencilerin ders notlarını, başarı testi puanlarını ve IQ puanlarını göz önünde bulundurabilmektedirler. Öğretmenlerin öğrencileri aday gösterebilmesi için özel yetenekli öğrenciler hakkında bilgi sahibi olmaları, öğrencilerini iyi tanıyıp olmaları önemlidir. Öğretmen aday göstermesinde öğretmenin yanlı davranabileceği özel yetenekli ama aynı zamanda inatçı, kural tanımayan, problem çıkarmaya meyilli öğrenci yerine iş birliğine açık, güler yüzlü, anlayışlı öğrenciyi özel yetenekli algılama eğiliminde olup bu öğrencileri aday gösterebilirler. (Rimm vd., 2022). Ülkemizde BİLSEM'lere ilköğretim 1.2. ve 3. Sınıf öğrencileri yönlendirilebilmektedir. Sınıf öğretmenleri özel yetenekli olabileceğini düşündükleri öğrencileri BİLSEM'lere yönlendirme sürecinde öğrenciye ilişkin bir gözlem formu doldurmaktadır. Genel zihinsel yetenek alanındaki ön değerlendirme

uygulamaları belirlenen sınav merkezlerinde elektronik ortamda yapılırken resim ve müzik ön değerlendirmeleri öğrencilerin kayıtlı bulunduğu okullarda elektronik ortamda sınıf öğretmenleri tarafından yapılmaktadır. Ön değerlendirmeyi geçen genel zihinsel yetenek alanındaki öğrencilerin bireysel değerlendirmeleri RAM'larda resim ve müzik yetenek alanındaki değerlendirmeler BİLSEM'lerde yapılmaktadır (MEB,2023). Geçmişte sadece zeka testleri özel yetenekli çocukları belirlemede temel alınsa da günümüzde zeka testleri yanında başarı ve yetenek testleri de kullanılmaktadır (Kaşkaloğlu-Almulla, 2020). Öğrenciler hakkında elde edilen tüm bilgiler komisyon tarafından değerlendirilerek öğrencinin tanı alması veya almaması yönünde karar verilmektedir (Eker vd., 2020).

2.2.4. Özel Yetenekli Çocukların Aileleri, Ebeveyn Tutumları ve Ailelerin Karşılaştığı Güçlükler

Ebeveynlik karmaşık ve zorlukları olan bir roldür. Özel yetenekli çocuğun ebeveyni olmak ise bu çocukların kendilerine has gelişim özellikleri ve farklı gereksinimleri olması nedeniyle daha karmaşık ve zordur. Özel yetenekli çocuklar akranlarından farklı davranışlar sergilerler. Arkadaşlık kurmak ve sürdürmek, okulda sıkılmak gibi sebeplerden evde ve okulda sorunlarla karşılaşabilmektedirler. Özel yetenekli çocuğa sahip ebeveynler çocuklarını tanımaya ve onlara uyum sağlamaya çalışırken bir yandan da çevreyi çocuklarına uygun hale getirmekte zorluk yaşamaktadırlar (Köksal, 2020). Aile özel yetenekli çocukların da fiziksel, sosyal ve duygusal gelişiminin sağlıklı olmasına katkı sağlayan en önemli kurumdur. Sağlıklı aile yapısı ve aile içi ilişkiler özel yetenekli çocuğun en önemli gelişim kaynağıdır (Yıldız, 2018).

Ebeveynlerin çocuk yetiştirme davranışları normal gelişim gösteren çocuklar üzerine kuruludur. Çocuk normal çocuk olma beklentilerine uymadığı zaman ebeveynler çocukla başa çıkmakta zorluk yaşamaktadırlar. Ebeveynler çocuklarının sosyal olarak uyum sağlayamayabileceğinden korkabilirler. Ayrıca özel yetenekli bir çocuk ebeveynlerde yetersizlik duygusu oluşturabilir. Ebeveynler bu çocukların eşsiz yeteneklerini geliştirmelerine yardım etmek için eğitim kaynaklarına ulaşmalarında veya bilişsel teşvik sağlama konusunda eksik kalabilirler (Jolly ve Matthews, 2012). Bazen ebeveynler yetenekli çocukların eşsizliği hakkında kendilerini o kadar çok tehdit altında hissedebilirler ki çocuğun eşsiz olma durumunu görmezden gelmek veya reddetmek daha kolay gelir (Laycock, 1952). Özel yetenekli çocukların tanı almamış kardeşleriyle ebeveyn ilişkileri sorunu üzerine çok az ampirik araştırma yapılmıştır. Yapılan çalışmalarda da birbirinden farklı bulgulara ulaşılmıştır. Pfouts (1980) tarafından yapılan bir çalışmada iki çocuklu ailelerde ebeveyn-çocuk ilişkisini geniş bir zeka puanı aralığına sahip çocukları kullanarak inceledi. Annelerin

ikinci doğan çocuklarıyla duygusal bağlarının daha güçlü olduğu belirlendi. Bu çocukların IQ'su ilk doğan kardeşlerinden daha düşüktü. Babalar ise tam tersi bir model sergiledi. Bir annenin ilk doğan çocuğuyla ilişkisi, o çocuğun göreceli IQ'su ile ilişkili değildi. İlk doğan çocuk ile baba arasındaki duygusal bağ, çocuğun göreceli IQ'su yüksek olduğunda en güçlü, iki kardeşin IQ'ları eşit olduğunda ise en zayıftı (Keirouz, 1990). Ballering ve Koch (1984) tarafından yapılan bir çalışmada ise ebeveynler ve çocukları arasındaki ilişkilerin, kardeşler arasındaki ilişkilere göre üstün yetenekli etiketinden daha az etkilendiğine ulaşılmıştır. Bu çalışmada üstün zekalı olmayan kardeşler genellikle aile etkileşimlerini üstün yetenekli olanlara göre daha olumlu anlamda bildirmişlerdir. Babanın çocukla olan duygusal bağının çocuğun üstün zekalılığına göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Yani, üstün yetenekli ve üstün zekalı olmayan kardeşler, babaları ile olan ilişkilerinde eşit düzeyde olumlu ve olumsuz duygu bildirmişlerdir. Ancak anne-çocuk ilişkisinin çocuğun üstün yeteneğinden etkilendiği görülüyor: Üstün yetenekli çocuklar, anneleriyle olan etkileşimlerinde üstün zekalı olmayan çocuklara göre daha az olumsuz duygu bildirdiler. Üstün yetenekli olmayan kardeşlerin üstün yetenekli çocuklara göre daha fazla olumsuz duygu bildirdiği tek ilişkinin annelik ilişkisi olduğu ortaya çıktı (Keirouz, 1990). Hackney (1981) yaptığı bir araştırmada üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin, ebeveyn ve çocuk rollerinin farklılıklarını netleştirmede zorluk yaşadıklarını aynı zamanda ebeveynler ve diğer yetişkinlerin çocuğa çocuk gibi mi yoksa bir yetişkin gibi mi davranmaları gerektiği konusunda problem yaşadıkları sonucuna ulaşmıştır. Hackney (1981) tarafından yapılan bu çalışmada birçok ebeveyn üstün yetenekli çocukları olduğundan dolayı korku, suçluluk ve yüksek oranda sorumluluk hissettiklerini ifade etmişlerdir. Bu ebeveynler çevrelerinden “Senin yetenekli bir çocuğun olduğu için elinden geldiğince onun yeteneklerini geliştirmek gibi özel bir görevin var” mesajını almaktadırlar (Hackney, 1981).

Özel yetenekli çocuklar akranlarından farklı olduklarının farkındadır ve sahip oldukları bu farklılıklar ve gelişimlerinin eş zamanlı olmaması sebebiyle akranları, çevreleri ve kardeşleri ile ilişkilerinde problem yaşamakta ve bu problemler karşısında ebeveynleri zorlanmaktadır. Aynı zamanda çocukların fazla soru sorması, net ve mantıklı yanıtlar beklemeleri, kendilerinin yetersiz kalması konularında da ebeveynleri zorlanmaktadır (Karakuş, 2010).

Özel yetenekli öğrenciler sağlıklı bir aileden geldiklerine ve aileleri tarafından değerli görüldüklerine inanmaktadır (Karatay, 2018). Mutluluk kaynağı olarak aile ve sosyal çevrelerini görmektedirler (Tohum, 2018).

2.3. Sosyal Beceri

Genel olarak Gresham ve Elliot (1993) sosyal becerileri bir bireyin başkalarıyla etkili bir şekilde iletişime girmesini ve istenmeyen tepkilerden kaçınmayı sağlayan sosyal olarak kabul edilebilir, istenen davranışlar olarak tanımlamaktadır (Gresham ve Elliot, 1993). Sosyal beceriler kişilerarası ilişkilerde bireyin kendisini ifade edebilmesi ve toplum tarafından kabul edilen davranışların işlevsel bir şekilde kullanılarak sağlıklı iletişim kurulmasına yardımcı olan becerilerdir. Bireyler bu becerilere sahip olma düzeyine göre toplum tarafından kabul görmekte veya dışlanmaktadır. Sosyal becerilerin eksik olması sağlıklı iletişim kurmayı engellemekte ve bununla beraber bireyin sosyalleşmesi sekteye uğramaktadır (Gürbüz, 2017). Sosyal beceriler bireyin akran kabulünü, karşılıklı olumlu sosyal etkileşimi ve kendini kabulü kolaylaştırmaktadır (Gresham, 1982). Bireyin kişilerarası ilişkilerinde bulunduğu ortama uygun davranabilmek ve karşılaşılan problemlerin üstesinden gelebilmek için sosyal becerilere sahip olmak önem arz etmektedir (Tuncer ve Aslan, 2020). Toplumlar sosyalleşmiş bireylere ihtiyaç duymaktadır. Bireyin kendi ihtiyaç ve istekleri ile toplumun norm ve beklentilerinin örtüşmesi için bireyin kazanması gereken davranışlar yönünden desteklenmesi gerekmektedir. Diğer insanlarla yardımlaşma, iş birliği kurma gibi sosyal etkileşim becerileri, toplumsal problemleri fark etme ve bu problemlere çözümler üretebilme gibi sosyal bilişsel beceriler ile kendini tanıtmaya, bir iletişim başlatma ve sürdürme, teşekkür etme özür dileme gibi kişilerarası ilişkileri yönetme becerilerine sahip olan bireyler psikolojik açıdan sağlıklı kalabilen, toplumun bir parçası olabilen ve güçlü karakter gelişimine sahip olan bireyler olabilmektedir. Sosyal beceriler öğretilen davranışları içermektedir. Aynı zamanda sosyal becerinin akademik başarının yordayıcısı olduğunu gösteren araştırmalar da bulunmaktadır (Yazıcı ve Çetin, 2020).

2.3.1. Sosyal Beceriye Etkileyen Faktörler

Çocuğun çevresi sosyal beceri gelişimi açısından önemlidir. Çocuğu çevresinde maruz kaldığı uyaranlardan sosyalleşmesi ve sosyal becerileri etkilenir. Çocuk çevresinden iletişim kurmayı, düşünmeyi ve davranış kalıplarını öğrenir. Çocuğun çevresini ilk olarak ailesi oluştururken gelişimi boyunca kardeşleri, arkadaşları, okulu hayatına girerek çevresi genişlemektedir. Tüm bu kişi ve kurumlar çocuğun sosyal becerilerini etkilemektedir (Mutlu-Onuk, 2017).

2.3.1.1. Aile

Çocukların doğdukları andan itibaren dahil oldukları ilk yer aile ortamıdır. Kendini doğru ve düzgün bir şekilde ifade etme, selamlaşma, kendine güven duyma, dinleme ve kişilerarası ilişkilerin gelişmesini sağlayan sosyal becerilerin kazanıldığı ilk sosyal çevre

ailedir (Turan, 2014). Aile sosyal becerilerin öğrenildiği ilk ve en önemli yerdir. Sağlıklı aile ortamından gelen bireyler istenen sosyal becerileri öğrenirken sağlıksız aile ortamından gelen bireylerin sosyal gelişimi bu durumdan olumsuz etkilenmektedir (Tatlı, 2014). Aile çocuğun güven duygusunu geliştirdiği ilk ortamdır. Anne babanın çocuğa yönelik tutumu çocuğun kişilik gelişimini etkilemektedir. Tutarlı tutumun sergilendiği, sağlıklı iletişim kurulan ailelerde büyüyen çocuklar kendilerine güven duymaktadır. Özgüven sahibi çocuklar çevreyle etkileşim kurmakta ve bunun sonucunda sosyal becerilerini geliştirmektedir (Bozan-Deniz, 2019). Parçalanmış ailelerden gelen çocukların sosyal becerileri de bu durumdan etkilenmektedir. Anne ve babası boşanmış çocuklar bu süreçte yaşamlarında pek çok değişime maruz kalmaktadır. Bu değişimler çocukların uyumlarını bozmakta ve sosyal becerilerini olumsuz etkilemektedir (Uzun, 2013).

2.3.1.2. Kardeş İlişkileri

Ebeveynler dışında kardeşler de bireyin sosyal beceri gelişimini etkilemektedir (Özyürek ve Ceylan, 2014). Zaman içinde evlilik kurumu eşlerin çocuk sahibi olmaları ile birlikte çekirdek aileye dönüşmektedir. Çocukların cinsiyeti, doğum sırası ve sayısı gibi değişkenler aile içi ilişkileri etkilemektedir. Aileye eklenen her çocuk ile beraber ebeveynler ile çocuklar arasındaki etkileşim azalırken kardeşler arasındaki etkileşim artmaktadır. Kardeşler arasındaki iş birliği, yardımlaşma, saldırgan davranışlar çocuğun sosyalleşmesinin temelini oluşturmaktadır (Ogelman ve Erten-Sarıkaya, 2014). Literatür incelendiğinde kardeş sayısının sosyal beceri gelişimini etkilemesi üzerine farklı araştırma sonuçları vardır. Tek çocuk olmanın sosyal beceri gelişimini olumlu etkilediğini gösteren çalışmalar olduğu gibi (Tatlı, 2014) tek çocuk olmanın sosyal beceri düzeyini olumsuz etkilediğini gösteren çalışmalar (Evren-Turan, 2014) ve kardeş sayısının sosyal beceri üzerinde etkisinin olmadığını gösteren çalışmalar vardır.

2.3.1.3. Arkadaşlık İlişkileri

Sağlıksız aile ortamında büyüyen çocukların sosyal gelişiminin de bu durumdan olumsuz etkilenebilmesi söz konusudur. Sağlıklı ilişkinin olduğu arkadaş ortamında olumlu deneyimlere sahip olan çocuk aile ortamındaki bu olumsuz etkinin azalması ile olumlu deneyimler kazanmakta ve sosyal becerilerini güçlendirebilmektedir (Eren, 2022; Tatlı, 2014). Çocuklar yaşlıları ile etkileşimi sonucu gelişimlerini devam ettirmektedir. Yaşlıları çocuğun sosyal çevresini oluşturmaktadır ve sosyal çevrenin etkisiyle birey davranışlarını şekillendirmektedir (Bıyık, 2021).

Gresham (2002) akranları tarafından kabul gören popüler çocukların sosyal yeterliliğe sahip ve sosyal becerileri gelişmiş çocuklar olarak varsayıldığını ifade etmektedir. Kabul

görülmeyi ve popüler olmayı sağlayan sosyal becerilerin hangileri olduğu net bir şekilde bilinmese de davranışsal açıdan pekiştirmeyi getiren ve en az cezanın olduğu becerileri kapsamaktadır (Turan, 2014). Demir-Şad (2007) tarafından yapılan çalışmada bu görüşü desteklemektedir. Yapılan çalışmada akranları tarafından kabul gören çocukların olumlu sosyal becerileri yüksek bulunmuştur. Sosyal becerileri gelişmiş çocuklar çevrelerine karşı duyarlı ve arkadaş canlısı bireylerdir. İşbirliğine açık, arkadaş ortamında kendilerini rahatça ifade edebilen ve kolay beceri kazanabilen çocuklardır (Bozan-Deniz, 2019). Sosyal beceriler sayesinde çocuklar akranları tarafından kabul görmekte, topluma uyum sağlayıp topluma katılmakta, sevilen bireyler olmakta, problemleri sağlıklı bir biçimde çözmekte ve duygularını yönetmektedir (Cesur ve Köksal-Akyol, 2020).

2.3.1.4. Sosyoekonomik Düzey

Ailelerin ekonomik düzeyi arttıkça çocuklara sağlanan imkanlar da artmaktadır. Sağlanan imkanlar çocuğun daha fazla uyarana maruz kalmasına yol açmakta bunun sonucunda da özgüveni gelişmiş kendini iyi bir biçimde ifade eden sosyal becerileri gelişmiş bireyler yetişmektedir. Ekonomik açıdan düşük gelire sahip ailelerden gelen çocuklar ise daha az uyarana maruz kalmakta, daha fazla sorumluluk yüklenmekte, yaşamsal ihtiyaçların karşılanması ilk sırada olmakta ve sosyal beceri gelişimi yönündeki ihtiyaçları arka planda kalmaktadır (Bozan-Deniz, 2019). Sosyoekonomik düzeyi yüksek olan ailelerden gelen çocukların sosyal beceri düzeylerinin de yüksek olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur (Tatlı, 2014).

2.3.1.5. Cinsiyet

Sosyal beceriler üzerinde cinsiyet değişkeninin önemli bir yeri olduğunu gösteren araştırmalar mevcuttur. Araştırma sonuçları farklılık gösterse de birçok araştırma kızların olumlu sosyal becerilerinin erkeklerden daha fazla olduğunu göstermektedir (Akkuş, 2005; Akkuş-Çutuk, 2017; Canbay, 2010; Deniz vd., 2005; Eğercioğlu, 2008; Engin Deniz, 2003; Erdoğan, 2002; Evren Turan, 2014; Gomes ve Pereira, 2014; Memiş ve Memiş, 2013; Temelli vd., 2021).

2.3.2. Sosyal Beceri ile İlgili Kavramlar

2.3.2.1. Sosyal Yeterlilik

Kişilerarası olumlu etkileşimde bulunmasına yardımcı olan sosyal becerilerin diğer bireyler tarafından gözlemlendiğinde olumlu geri bildirimler alınmış haline sosyal yeterlilik denmektedir. Sosyal yeterlilik kavramı ile sosyal beceri kavramının eş anlamlı olarak birbirinin yerine kullanıldığı bilinmekle beraber sosyal yeterlilik kavramı sosyal beceri kavramını da kapsamaktadır (Önalın-Akfirat, 2006). Kişi sosyal bir durum ile karşılaştığında

sergilediği performansın belirli bir ölçüte göre değerlendirilmesi ile sosyal yeterliliği ölçülmektedir. Sosyal yeterlilik sosyal becerinin değerlendirilerek bireyin gelecekteki davranışlarını öngörmek ve tutarlı davranış örüntüsü sergileyeceğini varsaymak olarak tanımlanabilir. Ama sosyal yeterliliği şu an için sosyal beceriden ayırmak ve ayrı bir tanım yapmak zordur (Bacanlı, 2020).

2.3.2.2. Sosyalleşme

Birey açısından sosyalleşme sosyal hayata katılmayı öğrenme sürecidir. Grup açısından sosyalleşme ise gruptaki bireylerin gruptaki rolleri gereği sergilemeleri gereken performansı ve grubun hedeflerine ulaşmayı gerektiren değerleri, normları, bilgileri, inançları ve kişilerarası diğer becerileri öğrendiği bir sistemdir (Mortimer ve Simmons, 1978). Çocuğun sosyal bir varlık haline geldiği süreç sosyalleşme olarak ifade edilen kavramın belki de en kısa tanımıdır. Sosyalleşme kelimesi bireyin sosyal bir dünyada yani bir grup içinde yaşadığını ve grup yaşamının doğası gereği insanlara olduğu kadar hayvanlara da kendi kısıtlamalarını ve yaşam kalıplarını öğrettiği anlamına gelmektedir. Çocuğun bu davranış kalıplarını en hızlı ve erken öğrendiği gelişim dönemi erken çocukluk dönemidir ve bunu ailesiyle etkileşimi aracılığı ile yapmaktadır. Dolayısıyla aile toplumsallaşmanın başlıca aracıdır (Grusec ve Lytton, 1988).

2.4. Ebeveyn Tutumları

Her anne babanın bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde çocuğuna karşı sergilediği birtakım tutumlar vardır. Kimi ebeveynler çocuklarına aşırı hoşgörülü davranırken kimileri sert disiplin yöntemleri kullanmaktadır. Ebeveynlerin sergilediği bu tutumlar çocukların kişilik gelişimi ve sosyal gelişimi üzerinde önemli bir rol oynamaktadır (Yavuzer, 1990). Çocuklar ebeveynleri ile özdeşim kurmaktadır. Ebeveynlerinin tutum ve davranışlarını model alan çocuğun hayatı bu tutum ve davranışlardan etkilenir. Çocuk ebeveynlerinin davranış biçimleri ve tutumlarına benzer şekilde çevresi ile ilişki kurar (Kaya vd., 2012).

Aileler kendi yapılarına göre çocuk yetiştirme tutumu gösterirler. Bu yüzden birden fazla çocuk yetiştirme tutumu vardır (Bozan-Deniz, 2019). Baumrind (1966) üç tip ebeveyn tutumu olduğunu ifade etmektedir. Bu tutumlar: demokratik, otoriter ve izin verici ebeveyn tutumudur. Baumrind (1967) çocuk yetiştirme stillerinin ebeveyn kontrolü, ebeveyn olgunluk talepleri, ebeveyn çocuk iletişiminin açıklığı ve ebeveyn beslemesi olmak üzere 4 boyuttan oluştuğunu ifade etmektedir. Ebeveyn kontrolü terimi ebeveynin sosyalleştirme terimini ifade eder. Burada tanımlanan ebeveyn kontrolü kısıtlayıcılık, cezalandırıcı tutumlar veya müdahaleciliğin bir ölçüsü değildir. Ebeveyn kontrolü direktifleri uygulamadaki tutarlılık, çocuktan gelen baskıya direnme becerisi çocuk üzerinde etki yaratmaya isteklilik gibi

becerileri kapsamaktadır. Olgunluk talepleri, çocuğun hem entelektüel, duygusal, sosyal alanlarda yeteneği ölçünde yapılan baskıları hem de çocuğa kendi kararlarını vermesi için tanınan serbestliği ifade etmektedir. Ebeveyn çocuk iletişiminin açıklığı ile ebeveynin uyumu sağlamak için ne ölçüde mantıklı davrandığı, çocuğun düşünce ve duygularını ne ölçüde talep ettiği ve manipülatif kontrol tekniklerinden ziyade açık kontrol tekniklerini ne ölçüde kullandığını ifade etmektedir. Ebeveyn beslemesi terimi ebeveynin bakıcılık işlevlerine atıfta bulunmak için kullanılmaktadır. Bakım sıcaklık ve katılım ile ifade edilmektedir. Sıcaklık ile kastedilen ebeveynin çocuğa karşı duygusal uyarım, sözlü onay ve dokunma ile ifade edilen sevgi ve şefkattir. Katılımdan kasıt çocuğun başarılarından gurur duymak, övgü ve ilgi sözcükleri ile kendini göstermek ve çocuğun refahını bilinçli bir şekilde korumaktır. Baumrind'in teorisinden yola çıkarak Maccoby ve Martin (1983) ebeveyn tutumlarını kabul/ilgi ve kontrol boyutları ile açıklayan 4 tip ebeveyn tutumu tanımlamışlardır. Bunlar: demokratik, otoriter, izin verici hoşgörölü ve izin verici ihmalkar tutumlardır. Maccoby ve Martin'in modelinde demokratik tutuma sahip ebeveynlerin kabul/ilgi ve kontrol davranışları yüksek iken otoriter ebeveynlerin kabul/ilgi davranışları düşük, kontrol davranışları yüksektir. İzin verici hoşgörölü ebeveynlerin kabul/ilgi davranışları yüksek kontrol davranışları düşük iken, izin verici ihmalkar ebeveynlerin kabul/ilgi davranışları yüksek kontrol davranışları düşük düzeydedir (Maccoby ve Martin, 1983). Steinberg ve arkadaşları (1989) demokratik ebeveynlik üzerine yapılan çalışmalarda ebeveyn tutumlarının çocuk ve ergen davranışları üzerindeki etkisine aracılık edebilecek psikolojik özerkliklerden yoksun olması sebebi ile ebeveyn tutumlarının psikolojik özerklik, kabul ve kontrol boyutlarından oluştuğunu belirtmektedir.

Çocukların sosyalleşmesi konusunda ebeveynler çaba sarf eder. Ebeveynler bir şekilde çocuklarını sosyalleştirmek isterler. Sosyalleştirme sürecinde de her ebeveynin çocuğuna karşı tutumu farklılık göstermektedir (Yılmaz, 1999). Baumrind'in teorisi de dâhil olmak üzere, Sears, Maccoby ve Levin'in (1957) çalışmasından bu yana ailedeki sosyalleşmeye ilişkin hemen hemen tüm etkili teoriler, ebeveyn davranışının farklı boyutlarının ortak ve etkileşimli etkilerini dikkate alma ihtiyacını vurgulamaktadır (Lamborn vd., 1991). Mevcut araştırmada Baumrind'in (1966) sınıflandırmasına dayanan ve ilk olarak Maccoby ve Martin (1983) tarafından ebeveyn tutumlarını açıklamada, ardından Steinberg ve arkadaşları (1989) tarafından demokratik ebeveyn tutumlarını açıklamada farklı boyutların eklendiği araştırmalar göz önünde bulundurularak Baumrind'in ebeveyn tutumları sınıflandırması temel alınmıştır.

2.4.1. Demokratik Ebeveyn Tutumu

Steinberg ve arkadaşları (1989) demokratik ebeveyn tutumunu psikolojik özerklik, kabul ve kontrol boyutlarının her birinin yüksek olması ile açıklamaktadır. Demokratik tutuma sahip ebeveynler düşüncelerinin arkasındaki mantığı çocukları ile paylaşırlar ve çocuklar kendi düşüncelerinden farklı görüşlere sahip olduklarında onların itirazlarını dinlerler. Demokratik ebeveynler hem özerk iradeye hem de disiplinli uyuma değer verirler (Baumrind, 1966). Demokratik ebeveyn tutumunun olduğu ailelerde çocuklara değer verilir. Çocukların duygu, düşünce ve ihtiyaçlarına saygı duyulur ve çocuklara kendi kararlarını almaları için destekleyici bir ortam sunulur. Çocukların ilgi, ihtiyaç ve yetenekleri dikkate alınır. Ebeveynler sevgi ve şefkatini çocuklara gösterirler. Çocuklara hoşgörülü davranmakla birlikte çocuğa sınır da konulur (Kaya, 1997). Dolgin (2014) tarafından en iyi anne babalar çocuklarına ilgi ve sevgi gösteren özgürlük tanıyan aynı zaman belirli kurallar ve standartlar koyan mahremiyetlerine saygı duyan anne babalardır. Ebeveynlerin tepkileri tutarlı, kararlı ve güven vericidir. Demokratik ebeveyn tutumunun olduğu ailelerde çocukların sınırlar dahilinde seçim yapmalarına fırsat tanınır. Her çocuğun kapasitesi ölçüsünde yeteneklerini gerçekleştirme ve kendini gerçekleştirebilmesi adına özgür bir ortam sunulur. Çocukların denetlendiği aynı zamanda ihtiyaçlarının karşılandığı bir ortam vardır (Sezer ve Oğuz, 2010). Gelişim dönemine uygun olarak çocuklara sorumluluk verilir. Çocuğun söz ve seçim hakkı vardır. Böylece çocuk kendine güven duymaktadır (Aslan, 1992). Hem ebeveynlerin hem de çocukların hakları gözetilir. Ebeveynler çocuklarına karşı sıcak, duyarlı, ilgili ve sabırlıdır. Aile içinde alınacak kararlarda çocukların da fikirleri alınır (Yılmaz, 1999). Böyle bir ortamda kabul edilen ve edilemeyen davranışların sınırları bellidir ve çocuk bu sınırlar dahilinde özgürdür. Çocuk atılgandır. Seçimler yapmakta özgür olmakla beraber yaptığı seçimlerin sorumluluğunu da üstlenir (Örgün,2000). Demokratik evlerde büyüyen gençler, hoşgörülü veya otoriter ailelerden gelen akranları ile yeterlilik, başarı, sosyal gelişim, öz saygı ve zihinsel sağlık gibi çok çeşitli ölçümlere göre değerlendirildiklerinde daha yüksek puan almaktadır (Maccoby ve Martin, 1983).

2.4.2. İzin Verici Ebeveyn Tutumu

İzin verici ebeveynler çocukların dürtü, istek ve eylemlerine karşı cezalandırıcı olmayan, alınacak kararlar hakkında çocuğa danışıp kurallar ile ilgili çocuğa açıklama yapan ve sorumluluklar konusunda çok az talepte bulunan, çocuğa istediklerini yapma konusunda izin veren ve kural koymayan bir tutuma sahiptirler (Baumrind, 1966). İzin verici ebeveynler çocuklarına sınır koymaksızın aşırı özgür bir şekilde yetiştirirler. Bu şekilde yetişen çocukların sosyal beceri ve özgüvenleri düşük olabilmekte, sorumluluk sahibi olamayan ve

benmerkezci çocuklar olabilmektedirler (Afat, 2013). Maccoby ve Martin (1983) çocuk ile ilgilenmeyen ve çocuğa yeterince sınır koymayan ebeveynleri izin verici-ihmkar ebeveynler, çocuk ile çok fazla ilgilenip yeterince sınır koymayan ebeveynleri ise izin verici-hoşgörülü ebeveynler olarak tanımlamışlardır.

2.4.3. Otoriter Ebeveyn Tutumu

Otoriter ebeveynler, çocukların davranışlarını yüksek bir otorite tarafından belirlenmiş standardı olan davranışlara göre şekillendirmeye, kontrol etmeye ve değerlendirmeye çalışırlar (Baumrind, 1966). Otoriter ebeveynlik stilinde çocukların, açıklaması hiç yapılmayan ve kesinlikle uyması beklenen kurallara katı bir şekilde uyması beklenir. Bu ebeveynler çocuklarından akademik olarak yüksek bir başarı beklerler. Ama hiçbir sıcaklık ve sevgi göstermezler. Çocuklara çok nadiren seçenek verilir (Huey vd., 2013). Ebeveynler, çocuğun davranışları kendilerinin doğru olduğunu düşündüğü davranışlar ile örtüşmediğinde öz iradeyi engellemek için cezalandırıcı, zorlayıcı önlemler alırlar. Çocuğun özerkliği kısıtlanır (Baumrind, 1966). Otoriter ailelerde ilişkiler gergindir. Çocuğun duygu ve düşünceleri önemsenmez. Çocuk cezalandırılacağı için yanlış bir davranış yapmaktan korkar (Kaya, 1997).

Çocukların konulan kuralları sorgulamadan itaat etmesi beklenir. Kurallara uymadığında ise cezalandırılır. Çocuğun fikirleri önemli olmadığından fikir alışverişi yapılmaz (Yılmaz, 1999). Otoriter tutuma sahip ailelerde çocuğun istenmeyen davranışları dayak ile cezalandırılabilir. Aile içerisinde büyükten küçüğe, erkekten kadına, güçlüden zayıfa devam eden fiziksel ceza olduğundan sevgi yoktur. İlişkilerde korku ve öfke duyguları hakimdir. İletişim tek yönlüdür. Güçlü olan birey emredici ve kısa cümleler ile konuşur (Yılmaz, 2007). Otoriter bir ailede yetişen çocuklar stresli ve tedirgindirler. Sürekli eleştirildikleri için aşağılık duygusu geliştirebilirler, kişilerarası ilişkilerinde tutarsız davranabilirler, özgüvenleri düşüktür, kendi başlarına karar alamayan ve güvensiz bir kişiliğe sahip olabilirler (Okumuş, 2018). Otoriter ebeveynliğin sonucunda ergenlerde asilik ve bağımlılık gelişebilir. Ebeveynlerinin kararlarını sorgulamadan yerine getirmeleri istenir ve farklı şeyler denemeleri istenmez. Bunun sonucunda çocuklar ebeveynlerine düşmanca tavırlar sergileyebilir ve ebeveynleri ile özdeşim kuramazlar. Bu gençlerin ebeveynleri sert, sevgisiz ve adaletsiz ise gençler de saldırgan davranışlar sergileyebilirler. Otoriter ailelerde büyüyen çocuklar eğer pasif ise ailelerine bağımlı, her şeye boyun eğen bireyler olabilirken güçlü çocuklar ise isyankar olurlar. Ayrıca bu durum davranışsal ve sosyal sorunlara da yol açmaktadır (Dolgin, 2014).

2.5. İlgili Araştırmalar

2.5.1. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Salavera ve arkadaşları (2022) tarafından yapılan ebeveynlerin çocuk yetiştirme tarzlarının sosyal beceriler üzerindeki etkisi ve duyguların aracı rolünü incelemişlerdir. Çalışmanın örneklemini yaş ortalaması 22 olan bireyler oluşturmaktadır. Çalışma sonucunda demokratik ve izin verici ebeveyne sahip olanların duygulanım ve sosyal beceriler ile ilgili tüm değişkenlerden yüksek puan aldığına ulaşılmıştır.

Olszewski-Kubilius ve arkadaşları (2014) tarafından üstün yetenekli öğrencilerin sosyal yeterlilikleri ve aile ortamı arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmaya 1500'den fazla üstün yetenekli öğrenci ile aileleri katılmıştır. Çalışma sonucunda üstün yetenekli öğrencilerin ailelerini aile üyeleri arasında aile üyeleri arasında yüksek düzeyde memnuniyet ve iletişim ile uyumlu esnek olarak değerlendirdiklerine ulaşılmıştır. Ailelerin çocuklarına göre aile ilişkilerini daha samimi, uyumlu ve esnek olarak değerlendirdiği görülmüştür. Kişilerarası becerilerin ve akran ilişkilerinin yordayıcısı olarak öğrencilerin aileleri değerlendirmeleri bulunmuştur. Öğrencilerin sosyal yeterlilikleri ile ailelerinin işlevsel yönlerine ilişkin değerlendirmeleri arasında pozitif korelasyon olduğu bulunmuştur. Ayrıca sosyal yeterlilik düzeyi yüksek olan öğrencilerin ailelerini daha olumlu değerlendirdiğine ulaşılmıştır.

Perham (2012) tarafından üstün yetenekli çocukların kişilerarası beceri gelişiminin incelendiği araştırmada kişilerarası becerilerin cinsiyet ve üstün yeteneklilik düzeyi ile yüksek düzeyde ilişkili olduğuna ulaşılmıştır. Kızların genel olarak erkeklere göre daha yüksek düzeyde kişilerarası becerilere sahip olduğu bulunmuştur. Çocukların bilişsel yetenekleri arttıkça kişilerarası becerilerinin de arttığı ve üstün yetenekli çocukların orta düzeyde yetenekli akranlarına göre sosyal avantajlara sahip olduğu bulunmuştur. Bu iki değişken birbiri ile ilişkili olmasına rağmen orantılı bir ilişkinin olmadığına, ortalama üstü bilişsel yeteneğe sahip çocukların kişilerarası becerilerinin ortalama düzeyde olduğuna ulaşılmıştır.

Pilaronis ve Solomon (2017) çalışmalarında 7-11 yaş arasında üstün yetenekli olarak tanımlanan 448 çocuğun ebeveynlik tarzları ile psikososyal uyumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada anneler çocuklar için öğretmenlerden daha fazla davranış sorunu bildirmiş ve ebeveynlik stilleri ile akranlar ile yaşanan problemler arasında hiçbir ilişki bulunamamıştır.

2.5.2. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Eren ve arkadaşlarının (2018) üstün yetenekli ve normal zekaya sahip çocukların yaşam kaliteleri, sosyal, emosyonel, davranışsal, ruhsal sorun alanlarının ve aile

işlevselliklerini karşılaştırmak amacıyla yaptıkları çalışmada üstün yetenekli çocuklar normal zekaya sahip çocuklara göre sosyal işlevselliklerini daha düşük ifade etmişlerdir.

Yılmaz-Bolat (2018) anne baba tutumlarının çocukların sosyal becerileri üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırma okul öncesi eğitime devam eden 4-6 yaş aralığındaki 122 çocuğun öğretmenine uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuca göre ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarının çocukların sosyal becerileri üzerinde etkili olduğuna ulaşılmıştır.

İnal (2016) aile işlevlerinin üstün yetenekli olan ve olmayan çocukların sosyal becerileri ile ilişkisini incelemiştir. Üstün yetenekli olan ve olmayan 144 öğrencinin ebeveyni ile yürütülen araştırma sonucunda aile işlevleri ile sosyal beceri arasında ilişki olmadığına ulaşılmıştır. Bununla birlikte aile işlevleri ile üstün olup olmama arasında fark bulunurken sosyal beceri düzeyleri ile üstün olma arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Deniz ve arkadaşları (2018) tarafından ergenlik dönemindeki 6. ve 7. Sınıfa devam eden 260 öğrenci ile yapılan çalışmada anne baba tutumlarının saldırganlık ve sosyal beceriyi anlamlı düzeyde yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Araştırma sonucunda ergenlerin anne baba tutumlarının saldırganlık ve sosyal beceriyi anlamlı düzeyde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Mutlu-Onuk ve Tekin (2017) 10-13 yaş çocukların sosyal becerilerini anne baba tutumlarına göre incelemişlerdir. Çalışmaya katılan 747 öğrenciden elde edilen sonuçlarda öğrencilerin sosyal becerileri ile anne baba tutumlarının psikolojik özerklik alt boyutu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin sosyal becerileri ile annenin eğitim durumunun üniversite olması ortaokul mezunu olanlara göre daha olumlu sonuçlanmıştır. Öğrencilerin sosyal becerileri ile ailenin sosyoekonomik durumu, ebeveynlerin birlikteliği ve kardeş sayısı arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.

Özyürek ve Özkan (2015) lise eğitimine devam eden ergenlerin algıladıkları ebeveyn tutumlarının sosyal becerilerini etkileme düzeyini araştırmışlardır. Araştırma sonucunda ergenlerin algıladıkları ebeveyn tutumlarının sınıf düzeyi değişkeninden etkilenmediğine cinsiyet değişkeninden etkilendiğine ve kızların ebeveynlerini daha demokratik algıladıklarına ulaşılmıştır. Genel olarak bakıldığında ergenlerin algıladıkları ebeveyn tutumları ile sosyal becerileri arasında anlamlı düzeyde ilişki olmadığına ulaşılmıştır.

Özyürek (2015) Okul öncesi eğitime devam eden 135 çocuğun sosyal beceri düzeyleri ile anne tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma grubunu 135 çocuk ve anneleri oluşturmuş çocukların sosyal becerilerini ölçmek için kullanılan ölçek formlarını anneler ve öğretmenler doldürmüştür. Araştırma sonucunda çocukların sosyal beceri düzeyleri hakkında

öğretmenler ile annelerin görüşlerinin farklı olduğu ve öğretmenlerin annelere kıyasla çocukların sosyal beceri düzeylerini daha yüksek algıladığı, anne tutumunun öğrenim düzeyi ile çalışma durumundan etkilendiği ve annenin demokratik tutumunun çocukların sosyal beceri düzeyi üzerinde olumlu etkisi olduğuna ulaşılmıştır.

Temel ve Türkoğlu (2019) yaptıkları çalışmada yerleşim yerine göre anne baba tutumlarının okul öncesi eğitime devam eden çocukların sosyal becerileri üzerine etkisini incelemiştir. Çalışma sonucunda kent merkezindeki çocukların sosyal becerileri üzerinde demokratik anne tutumunun, çocukların cinsiyetinin, anne eğitim düzeyi ve kardeş sayısının anlamlı bir farklılığa yol açtığına ulaşılmıştır. Köyde bulunan çocukların sosyal becerileri üzerinde demokratik ve otoriter anne baba tutumunun izin verici baba tutumunun anlamlı bir farklılığa sebep olduğu bulunmuştur. İzin verici anne tutumunun, çocuğun yaşı ve cinsiyetinin, anne baba yaşı, eğitim durumu, mesleğinin çocukların sosyal becerileri üzerinde anlamlı bir farklılığa yol açmadığı bulunmuştur.

Aktaş-Özkafacı (2012) yaptığı çalışmada 6 yaş grubundaki 33 çocuk ve annesi ile annenin çocuk yetiştirme tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada annenin demokratik tutum alt puanı ile çocuğun sosyal beceri düzeyi puanı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Annenin otoriter, aşırı koruyucu, izin verici tutumu çocuğun sosyal beceri düzeyi ile çok düşük düzeyde ve negatif yönde ilişkili bulunmuştur.

Pala-Özçelik (2020) tarafından 6-10 yaş aralığındaki çocukların sosyal beceri gelişim düzeyleri ile anne baba tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir. 189 öğrenci ile yapılan bu çalışmada otoriter olarak algılanan anne babaya sahip çocukların sosyal beceri düzeylerinin azaldığı, demokratik olarak algılanan anne babaya sahip çocukların ise sosyal beceri düzeylerinin arttığına ulaşılmıştır.

Bozan-Deniz (2019) yaptığı çalışmada okul öncesi eğitime devam eden üstün yetenekli ve normal gelişim gösteren çocukların sosyal beceri düzeyleri ve anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmasında üstün yetenekli çocukların ebeveyn tutumları ile sosyal beceri puanları arasında bir ilişki bulunmamıştır. Normal gelişim gösteren çocukların başlangıç becerileri ile aşırı koruyucu tutum puanları arasında orta düzeyde pozitif ilişki, duygularını yönetme becerileri ve arkadaşlık becerileri ile aşırı koruyucu tutum arasında düşük seviyede pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ebeveyn tutumlarının üstün veya normal gelişim gösterme durumuna göre farklılaşmadığına ulaşılmıştır. Normal gelişim gösteren çocukların başlangıç becerileri, akademik destek becerileri ve duygularını yönetme becerileri üstün yetenekli çocuklara göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Eker-Ünal (2021) tarafından yapılan çalışmada WISC-IV testi uygulanarak normal ve üstün yetenekli olarak belirlenen 6-10 yaş aralığındaki çocukların ebeveynlerinden algıladıkları çocuk yetiştirme tutumlarının sosyal uyum ve beceri düzeylerine etkisi incelenmiştir. Çalışma sonucunda üstün yetenekli ve normal gelişim gösteren çocukların ebeveynlerine yönelik çocuk yetiştirme algıları demokratik tutum olduğunda çocukların sosyal uyum ve beceri düzeylerinin yüksek olduğuna ulaşılmıştır.

Kaya (2022) tarafından yapılan çalışmada ebeveyn tutumlarının 7-12 yaş özel yetenekli çocukların sosyal becerilerine etkisi ve çocukların mizah becerilerinin aracı rolü konulu çalışmasında çocukların denetlendiklerini ve özgür bırakılmadıklarını düşünme algıları az ise sosyal becerilerinin yüksek olduğuna ulaşılmıştır. Erkek çocukların mizah takdiri ve sosyal beceri düzeyleri kızlardan daha yüksek bulunmuştur. Sosyoekonomik durumu iyi olan ailelerden gelen çocukların mizah yapma ve sosyal becerilerinin daha yüksek olduğuna, geniş ailelerde yaşayan çocukların psikolojik özerlik algılamalarının daha yüksek olduğuna, fazla kardeşi olanların anne babası tarafından denetlendiklerini düşünme algılarının az kardeşi olanlara göre daha yüksek olduğuna ulaşılmıştır.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel yöntemler hakkında bilgi verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada özel yetenekli ve normal gelişim gösteren ortaokul öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumları ile sosyal beceri düzeyleri arasında ilişki olup olmadığı incelenmesi amacıyla tarama modeli kullanılmıştır. Tarama yöntemi araştırmacının değişkenleri manipüle edemediği büyük gruplar ile çalışırken kullanılan bir araştırma desendir (Büyüköztürk, 2014). Araştırma modelinde deneklerin ya da bireylerin iki değişkene ait değerlerine sahip olduğunda, iki değişken arasındaki ilişkiyi bulmak için korelasyon teknikleri kullanılmaktadır. Aralarında ilişki bulunan iki veya daha fazla değişkenden birinin bağımlı değişken, diğerlerinin bağımsız değişkenler olarak ayrımı ile aralarındaki ilişkinin matematiksel eşitlik ile açıklanması sürecinde regresyon analizi tekniği kullanılmaktadır (Büyüköztürk vd., 2018).

3.2. Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Araştırma evrenini 2022-2023 eğitim öğretim yılında Karabük ve Zonguldak İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı devlet okulları ile özel okul ve Bilim Sanat Merkezlerinde eğitim gören ortaokul öğrencileri oluşturmaktadır.

Araştırmanın örnekleme belirlenirken uygun örnekleme yöntemi seçilmiştir. Uygun örnekleme kazara örnekleme ya da elverişli olarak da isimlendirilmektedir. Kolay örnekleme; araştırmacının evreni temsil edecek öğeleri seçerken zaman, emek ve para kaybını en aza indirmeyi amaçlayan örnekleme yöntemidir. Araştırmacının katılımcılara ulaşmasının kolay olacak bir biçimde verilerin toplanmasını sağlayan örnekleme çeşididir. (Büyüköztürk vd., 2020).

Araştırmanın çalışma grubu 2022-2023 eğitim öğretim yılında Karabük ve Zonguldak İl Milli Eğitim Müdürlüğü Bilim Sanat Merkezlerinde eğitim gören 200 özel yetenekli ortaokul öğrencisi ile Karabük İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı resmi ortaokullarda eğitim gören 329 normal gelişim gösteren öğrenciden oluşmaktadır. Örnekleme ilişkin demografik değişkenler Tablo 1’ de gösterilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Dağılımları

		N	%
Cinsiyet	Kız	283	53.5
	Erkek	246	95.5

	Toplam	529	100
Okul Türü	Özel Okul	24	4.5
	Devlet Okulu	505	95.5
	Toplam	529	100
Sınıf	5. Sınıf	87	16.4
	6. Sınıf	165	31.2
	7. Sınıf	196	37.1
	8. Sınıf	79	14.9
	Toplam	527	99.6
İl	Karabük	405	76.6
	Zonguldak	124	23.4
	Toplam	529	100
Yaş	9 Yaş	1	0.2
	10 Yaş	16	3.0
	11 Yaş	99	18.7
	12 Yaş	175	33.1
	13 Yaş	159	30.1
	14 Yaş	56	10.6
	15 Yaş	2	0.4
	Toplam	508	96
	Kardeş Sayısı	Tek Çocuk	281
İki Kardeş		193	36.5
Üç ve üzeri		55	10.4
Toplam		529	100
Doğum Sırası	İlk Çocuk	281	53.1
	İkinci Çocuk	193	36.5
	Üç ve sonrası	55	10.4
	Toplam	529	100
Toplam	529	100	
Anne Eğitim Durumu	Okuryazar	4	0.8

	İlkokul	56	10.6
	Ortaokul	43	8.1
	Lise	168	31.8
	Üniversite	211	39.9
	Lisansüstü	36	6.8
	Toplam	518	97.8
	Okuryazar	4	0.8
	İlkokul	22	4.2
	Ortaokul	39	7.4
Baba Eğitim Durumu	Lise	162	30.6
	Üniversite	226	42.7
	Lisansüstü	61	11.5
	Toplam	514	97.2
	Çok iyi	60	11.3
	İyi	282	53.3
	Orta	176	33.3
Aile Ekonomik Düzeyi	Kötü	8	1.5
	Çok Kötü	1	0.2
	Toplam	527	99.6
	Bilsem Öğrencisi	200	37.8
Bilsem Öğrencisi Olma Durumu	Bilsem Öğrencisi Değil	329	62.2
	Toplam	529	100

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırma konusu, araştırmada kullanılacak ölçekler ve örnekleme yöntemi belirlendikten sonra ölçek kullanım izni ve ölçekler hakkında bilgiler alınmıştır. Yeterli sayıda özel yetenekli çocuğa ulaşmak için Zonguldak ve Karabük BİLSEM Müdürlükleri ile iletişim kurulmuştur. İl Milli Eğitim Müdürlüklerinden gerekli izinler alınarak tespit edilen resmi okullar ile BİLSEM yönetimi ve idare ile çocukların dolduracağı ölçekler için görüşülmüştür. İdare ve yönetim aracılığı ile velilere ulaşılarak veli onam formları iletilmiş, izni alınan velilerin çocuklarına ölçeklerin nasıl doldurulacağı hakkında bilgi verilerek

gönüllü öğrencilere ölçek uygulanmıştır. Araştırma verileri Haziran 2023 tarihinde yüzyüze toplanmıştır.

3.4. Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu, Kocayörük (2000) tarafından geliştirilen Sosyal Beceri Ölçeği ile Lamborn ve arkadaşları (1991) tarafından geliştirilen Yılmaz (2000) tarafından Türkçeye çevrilen Anne Baba Tutum Ölçeği kullanılmıştır.

3.4.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formunda katılımcılardan cinsiyet, okul türü, sınıf düzeyi, yaş, kardeş sayısı, doğum sırası, ailenin ekonomik durumu, ebeveynlerin eğitim durumu ve mesleği, aile yapısı ekonomik durumu, kiminle yaşadığı ve ebeveynlerin hayatta olup olmama durumu hakkında bilgi elde edilmiştir.

3.4.2. Sosyal Beceri Ölçeği

Kocayörük (2000) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 20 maddeden oluşan 4lü likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin maddeleri 1 hiç, 2 bazen, 3 genelde, 4 tamamen olarak ölçülmektedir. Sosyal Beceri Ölçeğinden elde edilen yüksek puanlar çocuğun sosyal beceriler yönünden yeterliliğini ifade etmektedir ve ölçekten alınabilecek en yüksek puan 80'dir. Bu ölçeğin Cronbach Alpha kat sayısı .75 kapsam geçerliliği ortalama puanı ise 4.5 olarak bulunmuştur (Kocayörük, 2000). Gerçekleştirilen araştırma kapsamında ise Cronbach Alpha değeri .79 olarak belirlenmiştir.

3.4.3. Anne Baba Tutum Ölçeği

İlk kez Baumrind (1966) tarafından alt boyutlardan oluşan çocuk yetiştirme stilleri ile ilgili Maccoby ve Martin (1983), Steinberg ve arkadaşları (1989) tarafından ebeveyn tutumlarına ait alt boyutların eklendiği çalışmalar ortaya konmuştur. Bu çalışmalarını temel alarak Lamborn ve arkadaşları (1991) tarafından Anne Baba Tutum Ölçeği geliştirilmiştir. Ölçeğin Yılmaz (2000) tarafından Türk örnekleme üzerinde geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Araştırmaya ilköğretim, lise ve üniversite düzeyinde 303 öğrenci katılmıştır. Ölçek üç alt boyuttan oluşmaktadır. İlköğretim öğrencilerin ölçeğin kabul-ilgi alt boyutu için test-tekrar test güvenilirlik kat sayısı .74 Cronbach Alpha kat sayısı .60, denetleme alt boyutu için test tekrar test güvenilirlik kat sayısı .93 Cronbach Alpha kat sayısı .75, psikolojik özerklik alt boyutu için test tekrar test güvenilirlik kat sayısı .79 Cronbach Alpha kat sayısı .67 olarak bulunmuştur. Gerçekleştirilen araştırma kapsamında ise Cronbach Alpha katsayıları kabul-ilgi alt boyutu için .61, kontrol-denetleme alt boyutu için .74 ve psikolojik özerklik alt boyutu için .62 olarak belirlenmiştir.

Ölçek toplam 26 maddeden oluşmaktadır. Ölçek “tamamen benziyor”, “biraz benziyor”, “benzemiyor”, “hiç benzemiyor” cevaplarından oluşan 4’lü likert tipinde 18 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin 19. Maddeye kadar olan tek numaralı (1,3,5,7,9,11,13,15,17) dokuz maddesinin toplamı kabul/ilgi boyutunu oluşturmakta çift numaralı maddeler ise psikolojik özerklik boyutunu, 19 ile 26. Soruların toplam puanı kontrol-denetleme boyutunu oluşturmaktadır. Ölçekten toplam puan elde edilmemektedir. Boyutlar bazında değerlendirilmesi uygundur (Yılmaz, 2000).

3.5. Verilerin Analizi

Veriler toplandıktan sonra bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Veri analizine hazır olması için Tabachnick ve Fidell (2015) tarafından önerilen adımlar uygulanmıştır.

İlk etapta veri setinde kayıp veriler incelenmiştir. Ölçme araçlarını belirgin şekilde boş bıraktığı tespit edilen 7 adet katılımcı, veri setinden çıkartılmıştır. Devamında hatalı ve kayıp veriler beklenti maksimizasyonu yolu ile incelenmiş ve kayıp veriler tespit edilmiştir. Çıkarılan katılımcıların ardından kalan kayıp değerlerin %0 ile %4,3 arasında değişiklik gösterdiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte kayıp verilerin sistematik olmadığı, rastgele dağıldığı anlaşılmaktadır. Analiz sonuçlarını etkilemesini önlemek adına beklenti maksimizasyonuna göre %5’in altında olan kayıp değerlere kayıp değer ataması yapılmıştır. Toplamda Sosyal beceriler toplam puanlarına ait 36 veri, anne baba tutumuna yönelik 190 veriye beklenti maksimizasyonu yöntemi ile kayıp değer ataması yapılmıştır.

Bağımlı ve bağımsız değişkenlere normallik testi uygulanmış ve bu değişkenlerin aritmetik ortalama, standart sapma ve ortanca değerleri gibi merkezi eğilim ölçülerinin birbirine yakın olması, çarpıklık ve basıklık kat sayılarının +1 -1 aralığında bulunması yönündeki bulgular değerlendirildiğinde bağımlı ve bağımsız değişkenlerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir.

Değişkenler	N	$\bar{X}$	SS	Ortanca	Çarpıklık	Basıklık
SBO	529	61.16	7.84	61	-.146	-.220
İlgi	529	35.39	3.73	36	-.647	.336
Özerklik	529	28.10	5.07	28	.097	-.056
Denetleme	529	15.93	1.92	16	-.859	.143

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1. Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren ortaokul öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumlarına ilişkin bulgular

Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren ortaokul öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumları arasındaki anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği ilişkisiz örneklem t testi ile incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre anne baba tutumunun kabul/ilgi ($t_{527}= 1.33$, $p >.05$) ve kontrol/denetleme ($t_{527}= 1.21$, $p >.05$) boyutlarının özel yetenek olma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte psikolojik özerklik boyutunda özel yetenekli ve normal gelişim gösteren çocuklar arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu tespit edilmiştir ($t_{527}= 3.52$, $p < .05$). Buna göre özel yetenekli olan öğrencilerin algıladığı psikolojik özerklik düzeyi ($\bar{X}=27.11$) normal gelişim gösteren öğrencilerin algıladığı psikolojik özerklik düzeyinden ($\bar{X}=28.7$) daha düşüktür. Ayrıca psikolojik özerklik boyutuna ilişkin etki büyüklüğünü incelemek amacıyla Cohen d hesaplaması yapılmıştır. Hesaplanan Cohen d değeri .315'tir. Bu değer psikolojik özerklik boyutu kapsamında elde edilen anlamlı farklılığın orta düzeyde etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 2. Özel yetenek ve normal gelişim gösteren ortaokul öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumlarına ilişkin farklılığın incelenmesi

Değişkenler	Bilsem	N	$\bar{X}$	SS	T-test			
					t	sd	p	Cohen d
İlgi	Evet	200	35.66	3.18	1.33	491.98	.185	0.111
	Hayır	329	35.23	4.03				
Özerklik	Evet	200	27.11	5.15	3.52	527	.001**	0.315
	Hayır	329	28.7	4.94				
Denetleme	Evet	200	16.06	1.76	1.21	527	.255	0.106
	Hayır	329	15.86	2				

* $p < .05$, ** $p < .01$

4.2. Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren ortaokul öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerine ilişkin bulgular

Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren ortaokul öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği ilişkisiz örneklem t testi ile incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre özel yetenekli öğrenciler ile normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu tespit edilmiştir ($t_{527} = 3.19$, $p < .05$). Bu sonuçlar ışığında özel yetenekli öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin ($\bar{x}=62.54$), normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal beceri düzeylerine

($\bar{x}=60.32$) göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca sosyal beceri düzeyi puanlarına ait etki büyüklüğünü incelemek amacıyla Cohen d hesaplaması yapılmıştır. Bu kapsamda hesaplanan Cohen d değeri .286'dır. Bu değer özel yetenekli öğrenciler ile normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal beceri düzeylerine yönelik farkın orta düzeyde bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 3. Özel yetenek ve normal gelişim gösteren ortaokul öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerine ilişkin farklılığın incelenmesi

Değişkenler	Bilsem	N	$\bar{x}$	SS	T-test			Cohen d
					t	sd	P	
Sosyal Beceri Düzeyi	Evet	200	62.54	7.75	3.19	527	.002**	.286
	Hayır	329	60.32	7.9				

* $p<.05$, ** $p<.01$

4.3. Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren ortaokul öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri ile algıladıkları ebeveyn tutumlarına ilişkin bulgular

Özel yetenekli öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ile algıladıkları ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiler pearson momentler çarpımı korelasyon testi ile belirlenmiştir. Analiz sonuçlarına göre öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ile algılanan ebeveyn tutumlarından kabul/ilgi alt boyutu arasında orta düzeyde, pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r = .416$, $p<.05$). Sosyal beceri düzeyleri ile algılanan ebeveyn tutumlarından psikolojik özerklik boyutu arasındaki ilişki incelendiğinde ise değişkenler arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır ($r=-.049$, $p>.05$). Bunun yanında sosyal beceri düzeyleri ile kontrol/denetleme alt boyutu arasında orta düzeyde, pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki belirlenmiştir ($r=.277$, $p<.05$). Ebeveyn tutumlarının alt boyutlarından kabul/ilgi ile psikolojik özerklik arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken ($r=-.049$, $p>.05$), kabul/ilgi ile kontrol/denetleme arasında pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki tespit edilmiştir ($r=.277$, $p<.05$). Psikolojik özerklik ve kontrol/denetleme arasında ise anlamlı bir ilişki yer almamaktadır ($r=-.102$, $p>.05$).

Tablo 4. Normal gelişim gösteren ve özel yetenekli öğrencilerde sosyal beceri ve algılanan ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiler

Gruplar	Değişkenler	1	2	3	4	$\bar{x}$	SS
Bilsem	Sosyal Beceri	-				62.54	7.75
	İlgi	.416**	-			35.65	3.18
	Özerklik	-.049	-.046	-		27.11	5.15

	Denetleme	.277**	.327**	-.102	-	16.06	1.76
	$\bar{x}$	62.54	35.65	27.11	16.06		
	SS	7.75	3.18	5.15	1.76		
Normal Gelişim	Sosyal Beceri	-				60.32	7.90
	İlgi	.385**	-			35.24	4.03
	Özerklik	.095	.150**	-		28.70	4.93
	Denetleme	.237**	.311**	.148**	-	15.86	2.00
	$\bar{x}$	60.32	35.24	28.70	15.86		
	SS	7.90	4.03	4.93	2.00		

* $p < .05$, ** $p < .01$

Normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ile algıladıkları ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiler incelendiğinde ise sosyal beceri düzeyleri ile algılanan ebeveyn tutumlarından kabul/ilgi alt boyutu arasında orta düzeyde, pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r = .385$, $p < .05$). Sosyal beceri düzeyleri ile algılanan ebeveyn tutumlarından psikolojik özerklik boyutu arasındaki ilişki incelendiğinde ise değişkenler arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır ($r = .095$, $p > .05$). Öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ile kontrol/denetleme alt boyutu arasında ise orta düzeyde, pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki belirlenmiştir ($r = .237$, $p < .05$). Ebeveyn tutumlarının alt boyutlarından kendi aralarındaki ilişkiler incelendiğinde kabul/ilgi ile psikolojik özerklik arasında düşük düzeyli anlamlı bir ilişki tespit edilirken ($r = .150$, $p < .05$), kabul/ilgi ile kontrol/denetleme arasında pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki tespit edilmiştir ($r = .237$, $p < .05$). Psikolojik özerklik ve kontrol/denetleme arasında ise düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .148$, $p < .05$).

4.4. Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren çocukların demografik değişkenlere göre sosyal beceri düzeyleri arasındaki farklılığa ilişkin bulgular

4.4.1. Cinsiyet

Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren ortaokul öğrencilerinin cinsiyete göre sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği ilişkisiz örneklem t testi ile incelenmiştir. Analiz sonuçları özel yetenekli öğrencilerin cinsiyetine göre sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($t_{198} = .37$, $p > .05$). Aynı zamanda normal gelişim gösteren ortaokul öğrencilerinde de benzer şekilde, cinsiyete göre sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($t_{327} = 1.63$, $p > .05$).

Tablo 5. Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre betimsel istatistikleri

Değişkenler	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	SS	T-test			Cohen d
					t	sd	p	
Bilsem	Kız	102	62.35	7.49	.37	198	.713	-
	Erkek	98	62.74	7.65				
Normal Gelişim	Kız	181	59.68	8.07	1.63	327	.104	-
	Erkek	148	61.10	7.64				

*p<.05

Sonuç olarak, özel yetenekli ve normal gelişim gösteren ortaokul öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

4.4.2. Kardeş Sayısı

Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren ortaokul öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin kardeş sayısına göre farklılaşma durumunu incelemek amacıyla ANOVA uygulanmıştır. Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal beceri puanlarına ilişkin betimsel istatistikleri Tablo 6'da, ANOVA sonuçları ise Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 6. Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin kardeş sayısı değişkenine göre betimsel istatistikleri

Gruplar	Kardeş Sayısı	N	$\bar{x}$	SS
Bilsem	Tek Çocuk	25	65.53	6.54
	İki Kardeş	124	61.99	7.77
	Üç ve Üzeri	51	62.43	7.26
	Toplam	200	62.54	7.55
Normal Gelişim	Tek Çocuk	33	63.62	6.44
	İki Kardeş	192	59.94	8.22
	Üç ve Üzeri	104	59.97	7.53
	Toplam	329	60.32	7.90

*p<.05

Analiz sonuçları, özel yetenekli öğrencilerin kardeş sayıları ile sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir, $F(2,19)=2.32$, $p>.05$. Bunun yanında normal gelişim gösteren öğrencilerin kardeş sayısı ile sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olduğu görülmektedir, $F(2,32) = 3.24$, $p<.05$. Farklı bir ifade ile normal gelişim

gösteren öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri, kardeş sayısına bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, tek çocuk ($\bar{x} = 63.62$) ve iki kardeş ($\bar{x} = 59.94$) arasındaki farkın anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tek çocuk olan normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin iki kardeş olanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Belirlenen bu anlamlı farklılığa ilişkin hesaplanan etki büyüklüğü-eta kare değeri ise .02'dir. Bu değer incelendiğinde öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri puanlarında gözlenen varyansın yaklaşık %2'sinin kardeş sayısına bağlı olduğu söylenebilir.

Tablo 7. Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin kardeş sayısına göre sosyal beceri düzeyine ilişkin Anova sonuçları

Grup	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Bilsem	Gruplar Arası	261.586	2	130.79	2.32	.101	-
	Gruplar İçi	111105.170	197	56.37			
	Toplam	111366.756	199				
Normal Gelişim	Gruplar Arası	399.322	2	199.66	3.24	.040	Tek Çocuk - İki Kardeş
	Gruplar İçi	20081.627	326	61.60			
	Toplam	20480.949	328				

*p<.05

4.4.3. Doğum Sırası

Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren ortaokul öğrencilerinin doğum sırasına göre sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği ilişkisiz örneklem t testi ile incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre özel yetenekli öğrencilerin doğum sırasına göre sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu tespit edilmiştir ($t_{198} = 2.36, p<.05$). İlk çocukların sosyal beceri puan ortalamalarının ($\bar{x}=63.65$) ikinci ve sonraki sırada doğan çocukların sosyal beceri puan ortalamalarına ($\bar{x}=61.13$) göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmektedir. Öte yandan normal gelişim gösteren öğrencilerin doğum sırasına göre sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır ($t_{327}=1.18, p>.05$).

Tablo 8. Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin doğum sırasına göre sosyal beceri düzeyine ilişkin bağımsız örneklem T-testi sonuçları

Değişkenler	Doğum				T-test			
	Sırası	N	$\bar{x}$	SS	t	sd	p	Cohen d
Bilsem	İlk Çocuk	112	63.65	7.24	2.36	198	.019	.337
	İki ve Sonraki	88	61.13	7.75				
Normal Gelişim	İlk Çocuk	169	60.82	8.05	1.18	327	.237	.131
	İki ve Sonraki	160	59.79	7.72				

*p<.05

Hesaplanan Cohen d değeri özel yetenekli öğrenciler için .337'dir. Bu sonuç, özel yetenekli öğrencilerin doğum sırasına göre sosyal beceri düzeyi ortalama puanları arasındaki farkın 337 standart sapma kadar olduğunu gösterir.

4.4.4. Ebeveyn Eğitim Düzeyi

4.4.4.1. Anne Eğitim Düzeyi

Özel yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri anne eğitim durumu açısından incelenmesi amacıyla Kruskal Wallis analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçları annenin eğitim durumu ile sosyal beceri düzeylerinin arasında özel yetenekli (χ^2 (sd=4, n=200) = 1.96, p>.05) ve normal gelişim gösteren (χ^2 (sd=5, n=329) = 5.04, p>.05) öğrenciler açısından anlamlı bir farklılaşma olmadığını göstermektedir. Sonuçlar anne eğitim düzeyinin özel yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri üzerinde bir etkisi olmadığını göstermektedir.

Tablo 9. Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin anne eğitim düzeyi açısından incelenmesi

Grup	Puan	Gruplar	N	Sıra Ortalamaları	sd	χ^2	P
Bilsem SBO		İlkokul	13	101.15	4	1.96	.743
		Ortaokul	10	108.90			
		Lise	46	106.76			
		Üniversite	108	95.41			
		Lisansüstü	23	107.87			

		Toplam	200				
Normal Gelişim	SBO	Okuryazar	4	128.25			
		İlkokul	43	146.71			
		Ortaokul	33	183.80			
		Lise	133	172.64	5	5.04	.411
		Üniversite	103	160.42			
		Lisansüstü	13	147.15			
		Toplam	329				

*p<.05

4.4.4.2. Baba Eğitim Düzeyi

Özel yetenekli öğrencilerle normal gelişim gösteren çocukların sosyal beceri düzeylerinin baba eğitim düzeyleri açısından karşılaştırılması amacıyla Kruskal Wallis analizi uygulanmıştır. Analiz sonuçlarına göre babanın eğitim düzeyi ile sosyal beceri düzeyleri arasında özel yetenekli (χ^2 (sd=4, n=200) = 4.68, p>.05) ve normal gelişim gösteren (χ^2 (sd=5, n=329) = 6.01, p>.05) öğrenciler açısından anlamlı bir farklılaşma bulunmamaktadır. Bu sonuçlar özel yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin babalarının eğitim düzeylerinin sosyal beceri düzeyleri üzerinde bir rolünün olmadığını göstermektedir.

Tablo 10. Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin baba eğitim durumu açısından incelenmesi

Grup	Puan	Gruplar	N	Sıra Ortalamaları	sd	χ^2	P
Bilsem	SBO	İlkokul	4	128.5			
		Ortaokul	6	107.5			
		Lise	40	102.89	4	4.68	.322
		Üniversite	116	94.08			
		Lisansüstü	34	115.06			
		Toplam	200				
Normal Gelişim	SBO	Okuryazar	4	107.13			
		İlkokul	18	172.89			
		Ortaokul	33	168.02	5	6.01	.306
		Lise	137	172.52			
		Üniversite	110	151.96			
		Lisansüstü	27	186.94			

*p<.05

4.4.5. Ailenin Sosyoekonomik Düzeyi

Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren ortaokul öğrencilerinin aile ekonomik durumlarına göre sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği ilişkisiz örneklem t testi ile incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre özel yetenekli öğrencilerin aile ekonomik durumlarına göre sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı tespit edilmiştir ($t_{196} = 1.01, p > .05$). Aynı şekilde normal gelişim gösteren öğrencilerin aile ekonomik durumlarına göre sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır ($t_{243,3} = 1.85, p > .05$).

Tablo 11. Özel yetenek ve normal gelişim gösteren ortaokul öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin aile ekonomik durumu açısından incelenmesi

Değişkenler	Aile				T-test			
	Ekonomik Durumu	N	$\bar{x}$	SS	t	sd	p	Cohen d
Bilsem	İyi ve üzeri	136	62.88	7.28	1.01	196	.366	.155
	Orta ve altı	62	61.70	8.21				
Normal Gelişim	İyi ve üzeri	206	60.95	7.67	1.85	243.3	.066	.214
	Orta ve altı	123	59.26	8.19				

*p<.05

4.5. Ortaokul öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumları ile özel yetenekli olma durumunun sosyal beceri düzeyini yordamasına ilişkin bulgular

Ortaokul öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri üzerinde ebeveyn tutumları ve özel yetenekli olmanın rolü hiyerarşik regresyon analizi ile incelenmiştir. Analizin ilk aşamasında ebeveyn tutumları analize dahil edilirken, ikinci aşamada özel yetenekli olma durumu dahil edilmiştir. Öğrencilerin özel yetenekli olma durumu dummy kodlama yapılarak analize dahil edilmiş ve referans olarak özel yetenekli öğrenciler alınmıştır.

Hiyerarşik regresyon analizin ilk aşamasında analize dahil edilen ebeveyn tutumlarının sosyal beceri değişkeninin %18'ini açıkladığı görülmektedir. Ebeveyn tutumlarından kabul/ilgi ve kontrol/denetleme sosyal becerinin manidar yordayıcıları arasında yer alırken,

psikolojik özerklik manidar bir yordayıcı değildir. Ebeveyn tutumlarının sosyal beceri düzeylerini açıklama güçleri incelendiğinde kabul/ilgi boyutunun ($\beta=.352$), kontrol/denetleme boyutuna göre ($\beta=.144$) daha güçlü bir yordayıcı olduğu belirlenmiştir.

Hiyerarşik regresyon analizinin ikinci aşamasında analize öğrencilerin özel yetenek sahibi olma durumları eklenmiştir. Özel yetenek sahibi olma durumu öğrencilerin sosyal beceri düzeylerini açıklamaya %1 oranında manidar katkı sağlamıştır. Sosyal beceri düzeyinin toplam açıklanma oranı %19'a yükselmiştir. İkinci modelde ebeveyn tutumlarının kabul/ilgi ve kontrol/denetleme boyutları anlamlılığını korurken, özel yetenek sahibi olma durumu da manidar katkı sağlayan değişkenler arasına dahil olmuştur. Değişkenler içerisinde sosyal beceri düzeyini en yüksek açıklayan değişken ebeveyn tutumları arasında yer alan kabul/ilgi boyutuken ($\beta=.346$), ikinci sırada kontrol/denetleme yer almaktadır ($\beta=.139$). Özel yetenek sahibi olma durumu ise son sırada yer almaktadır ($\beta=.112$). Anne baba tutumları kontrol edildiğinde özel yetenekli olmak sosyal beceriyi pozitif yordamaktadır.

Tablo 12. Sosyal beceri düzeyinin ebeveyn tutumları ve özel yetenek sahibi olma durumuyla yordanmasına ilişkin hiyerarşik regresyon analizi sonuçları

Model	Değişken	B	SHB	β	t	ΔR^2	P
1	Sabit	26.309	3.726	-	7.06	.18	.00**
	İlgi	.738	.088	.352**	8.40		
	Özerklik	-0.22	.061	-.014	.36		
	Denetleme	.586	.171	.144**	3.43		
2	Sabit	25.61	3.71	-	6.90	.19	.00**
	İlgi	.726	.08	.346**	8.30		
	Özerklik	.005	.06	.003	.08		
	Denetleme	.566	.17	.139**	3.33		
	Özel yetenek	1.808	.64	.112**	2.80		

* $p<.05$, ** $p<.01$

Hiyerarşik regresyon analizi sonuçları bir bütün olarak incelendiğinde ebeveynlerin çocuklarına yönelik kabul/ilgi düzeyleri arttıkça sosyal becerilerinin de artış gösterme eğiliminde olduğu belirlenmiştir. Benzer olarak ebeveynlerin çocuklarına yönelik kontrol/denetleme düzeyleri arttıkça da sosyal becerilerinin gelişme eğilimi içerisinde olduğu görülmektedir. Son olarak öğrencilerin özel yetenek sahibi olmalarının da sosyal becerilerinin gelişmesine katkı sağladığı tespit edilmiştir.

5. TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde özel yetenekli ve normal gelişim gösteren ortaokul öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri ile algıladıkları ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik bulgular literatürde yapılan ilgili çalışma bulguları göz önünde bulundurularak tartışılmıştır. Literatürde özel yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilere ilişkin yapılan karşılaştırma çalışmaları sınırlı sayıda olduğu için bu araştırmanın incelenmesine yönelik bulguların tartışma kısmında daha çok özel yetenekli çocuklar ile yapılan çalışma bulguları ve normal gelişim gösteren çocuklar ile yapılan çalışma bulguları ayrı ayrı incelenmiştir.

5.1. Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren ortaokul öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumlarına ilişkin tartışma ve yorum

Mevcut çalışmada algılanan ebeveyn tutumunun kabul/ilgi ve kontrol/denetleme alt boyutları özel yetenekli olma durumuna göre farklılaşmamaktadır. Bununla birlikte psikolojik özerklik alt boyutu özel yetenekli ve normal gelişim gösteren çocuklar açısından farklılaşmaktadır. Özel yetenekli çocukların algıladıkları psikolojik özerklik düzeyi normal gelişim gösteren çocukların algıladıkları psikolojik özerklik düzeyinden daha düşüktür.

Literatür incelendiğinde mevcut çalışmada kullanılan anne baba tutum ölçeğinin kullanılarak özel yetenekli ve normal gelişim gösteren çocukların algıladıkları ebeveyn tutumlarını karşılaştıran bir çalışmaya ulaşılmamıştır. Bu durum bu çalışmayı destekleyen ve desteklemeyen araştırmalar ile ilgili karşılaştırma yapılmasını kısıtlamaktadır. Alanyazında özel yetenekli ve normal gelişim gösteren çocukların algıladıkları psikolojik özerklik düzeyine ilişkin yapılan çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak özel yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin algıladıkları ebeveyn tutumlarına ilişkin çalışmalar bulunmaktadır.

Karakuş-Atabay (2000) yaptığı çalışmada üstün yetenekli ergenler anne babalarını tutarlı disiplin anlayışına sahip, ilgi ve şefkat gösteren, hedefleri için kendilerini destekleyen ebeveynler olarak algıarken normal gelişim gösteren ergenler anne babalarını başarılı olmaları konusunda kendilerine baskı uygulayan ebeveynler olarak algılamaktadırlar. Olgun-Kaval (2014) yaptığı çalışmada üstün yetenekli çocukların normal gelişim gösteren akranlarından daha fazla otoriter ebeveyn tutumu, ebeveyn reddi, ihmal ve ilgisizlik algıladığına ulaşmıştır. Arslan (2017) üstün yetenekli çocuklar ve anneleri ile yaptığı çalışmada annelerin çocuklarına karşı davranışlarını algılamaları ile çocukların annelerine ilişkin ebeveyn algılarının aynı olduğu görülmektedir. Buna göre her iki grubun da yüksek düzeyde kabul, orta düzeyde kontrol edici ve düşük düzeyde reddetme algısı olduğuna ulaşılmıştır. Yıldız (2018) yaptığı çalışmada üstün yetenekli çocukların, ebeveynlerini normal gelişim gösteren akranlarından daha demokratik algıladığına ulaşmıştır.

5.2. Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren ortaokul öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerine ilişkin tartışma ve yorum

Mevcut araştırmada özel yetenekli öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin, normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinden daha yüksek olduğuna ulaşılmıştır. Bu durum özel yetenekli çocukların gelişimsel farklılıklarının sosyal ilişkilerine olumlu yansımaları ile açıklanabilir. Öyle ki özel yetenekli çocukların gelişmiş dil becerileri, olaylara farklı açıdan bakabilmeleri onları akranları arasında popüler yapabildiği gibi yetişkinler ile de iletişim kurmalarını kolaylaştırmaktadır. Buldukları ortamda kendilerini ifade edebilen bağlama uygun davranabilen bireyler olmalarında özel yetenekli olmanın gelişimsel avantajını kullanabilirler.

Literatür incelendiğinde bazı çalışmalarda özel yetenekli çocukların çevreleri tarafından anlaşılamadıkları için sosyalleşemediklerine bazı çalışmalarda ise erken gelişim özellikleri sayesinde akranları tarafından popüler ve istenen kişiler olup aynı zamanda yaşlılarından büyük kişilerle de iletişim kurduklarına ulaşılmaktadır. (Bildiren, 2018). Karakuş-Atabay (2000), Gür ve arkadaşları (2016), Akpolat ve arkadaşları (2017) ile Çitil ve Özkubat (2020) tarafından yapılan çalışmalarda mevcut araştırma ile benzer sonuçlara ulaşıırken Eren ve arkadaşları (2018) ile İnal (2016) tarafından yapılan araştırmalar da mevcut araştırmadan farklı sonuçlara ulaşılmıştır.

Karakuş-Atabay (2000) üstün yetenekli ergenlerin sosyal uyum ve tüm uyum alanlarında normal gelişim gösteren akranlarından daha uyumlu olduğuna ulaşmıştır. Gür ve arkadaşları (2016) tarafından yapılan bir çalışmada üstün yetenekli çocukların sosyal yeterlilik düzeylerinin tipik gelişim gösteren çocuklardan daha yüksek olduğuna ulaşılmıştır. Akpolat ve arkadaşları (2017) tarafından üstün yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal yeterlilik düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan çalışmada üstün yetenekli öğrencilerin sosyal yeterliliklerinin normal gelişim gösterenlerden daha yüksek olduğuna ulaşılmıştır. Çitil ve Özkubat (2020) tarafından üstün yetenekli ilkökul öğrencilerinin sosyal becerileri ve problem davranışları ile normal gelişim gösteren ilkökul öğrencilerini karşılaştırmak amacıyla yapılan çalışmada üstün yetenekli öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin daha yüksek olduğuna ulaşılmıştır.

Eren ve arkadaşları (2018) tarafından yapılan bir çalışmada üstün yetenekli çocuklar sosyal işlevselliğini normal gelişim gösteren akranlarından daha düşük belirtmişlerdir. İnal (2016) tarafından üstün yetenekli olan ve olmayan çocukların ebeveynleri ile yapılan bir çalışmada sosyal beceri ile üstün olma durumu arasında önemli bir farklılık olmadığına ulaşılmıştır.

5.3. Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren ortaokul öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri ile algıladıkları ebeveyn tutumlarına ilişkin tartışma ve yorum

Mevcut araştırmada hem özel yetenekli hem de normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ile algılanan ebeveyn tutumlarından kabul/ilgi ve kontrol/denetleme alt boyutu arasında orta düzeyde, pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Sosyal beceri düzeyleri ile algılanan ebeveyn tutumlarından psikolojik özerklik boyutu arasındaki ilişki incelendiğinde ise değişkenler arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Literatür incelendiğinde Bozan-Deniz (2019) tarafından yapılan çalışmada üstün yetenekli çocukların ebeveyn tutumları ile sosyal beceri puanları arasında ilişki bulunmazken normal gelişim gösteren öğrencilerin başlangıç becerileri ile aşırı koruyucu tutum arasında orta düzey pozitif ilişki, arkadaşlık becerileri ve duyguları yönetme ile aşırı koruyucu tutum arasında düşük düzeyde pozitif yönlü ilişki bulunmuştur. Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren çocukların ebeveynlerinde algıladıkları kabul/ilgi, psikolojik özerklik ve kontrol/denetleme tutumları ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkiyi iki grup için ayrı ayrı inceleyen çalışmalara (Yıldız, 2019; Kaya, 2022) ulaşılmaktadır. Bu çalışmada elde edilen bulgular alanyazındaki çalışmalarla farklılık göstermektedir. Bu farklılık verilerin toplandığı bölgeden kaynaklı olabilir. Türkiye kültürel farklılıkların olduğu yedi bölgeden oluşan bir ülkedir. Ancak veriler sadece Karadeniz bölgesinden alınmıştır. Elde edilen bu bulgu kültürel farklılıktan kaynaklanabilir. Son 5 yıl içerisinde hem eğitim sistemine hem de toplumsal yaşama etkisi bulunan Covid-19 salgın süreci ve büyük bir deprem yaşanmış olmasının da sonuç üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir. Her iki grupta aynı sonuçların çıkmış olması okullarda özel yetenekli öğrencilerin tümünün belirlenemeyerek tanı almamış olmalarından kaynaklanabilir.

Literatürde sosyal beceri üzerinde algılanan ebeveyn tutumlarının etkisinin olup olmadığını inceleyen araştırmalara baktığımızda, Yeniçeri (2020) tarafından yapılan çalışmada sosyal beceri ile algılanan anne baba tutumu karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur. Yıldız (2019) tarafından yapılan çalışmada öğrencilerin algıladıkları ebeveyn tutumlarından kabul/ilgi, psikolojik özerklik ve kontrol/denetleme alt boyutları ile sosyal beceri düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Kaya (2022) tarafından özel yetenekli çocuklarla yapılan çalışmada anne baba tutumlarından kontrol/denetleme alt boyutu ile sosyal beceri düzeyi arasında negatif yönlü anlamlı ilişki bulunmuştur. Çocukların denetlendiklerini düşünme algıları fazla ise sosyal becerilerinin az olduğuna ulaşılmıştır. Ayrıca algılanan kabul/ilgi ve psikolojik özerklik alt boyutları ile sosyal beceri düzeyi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Karakuş-Atabay (2000) tarafından üstün yetenekli ergenlerle yapılan çalışmada annelerini baskıcı, sevgi ve ilgisini göstermeyen otoriter bireyler olarak algılayan ergenlerin sosyal uyumsuzluk yaşadıklarına ulaşılmıştır.

Toktamış (2008) tarafından erinlik dönemindeki normal gelişim gösteren çocukların algıladıkları ebeveyn tutumlarının kabul/ilgi ve kontrol/denetleme alt boyutları ile olumlu sosyal davranış arasında pozitif anlamlı ilişki, olumsuz sosyal davranış ile negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Psikolojik özerklik alt boyutu ile sosyal beceri düzeyinin olumsuz sosyal davranış boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunurken olumlu sosyal davranışı açıklamada etkisinin olmadığı bulunmuştur.

5.4. Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren çocukların demografik değişkenlere göre sosyal beceri düzeyleri arasındaki farklılığa ilişkin tartışma ve yorum

5.4.1. Cinsiyet

Mevcut araştırma sonucunda özel yetenekli ve normal gelişim gösteren ortaokul öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığına ulaşılmıştır. Bu durum günümüzde toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin kalıp yargıların azalmaya başlaması ve cinsiyetçi algının yerini eşitlikçi bakış açısının alması ve bunun çocuklara da yansımaları ile açıklanabilir.

Literatür incelendiğinde mevcut araştırma sonucuna benzer şekilde sosyal beceri düzeyi üzerinde cinsiyet değişkeninin anlamlı farklılık ortaya koymadığını gösteren çalışmalar olduğu gibi (Ervasa, 2019; Gür ve arkadaşları, 2016; İşçioğlu, 2020; Kantarcıoğlu, 2022) normal gelişim gösteren bireylerin sosyal beceri düzeyleri üzerinde cinsiyet değişkeninin anlamlı farklılık ortaya koyduğunu gösteren çalışmalara (Yılmaz, 2014) ve üstün yetenekli bireylerin sosyal beceri düzeyleri üzerinde cinsiyet değişkeninin anlamlı farklılık ortaya koyduğunu gösteren çalışmalara (Arslan, 2016; Elcik ve Bayındır, 2015) ulaşılmaktadır.

Ervasa (2019) tarafından yapılan çalışmada üstün yetenekli öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşmadığına ulaşılmıştır. Gür ve arkadaşları (2016) tarafından üstün yetenekli ve normal gelişim gösteren çocukların sosyal davranışlar yönünden karşılaştırıldığı bir çalışmada sosyal davranışların cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığına ulaşılmıştır. Yılmaz (2014) tarafından yapılan bir çalışmada sosyal duygusal öğrenme becerileri alt boyutlarından problem çözme, iletişim becerisi ve stresle başa çıkma becerileri açısından erkeklerin becerilerinin kızlardan daha yüksek olduğuna ulaşılmıştır. Arslan (2016) ile Elcik ve Bayındır (2015) tarafından üstün yetenekli çocuklarla yapılan çalışmada kızların olumlu sosyal becerilerinin erkeklerden daha fazla olduğuna ulaşılmıştır.

5.4.2. Kardeş Sayısı

Mevcut araştırmada özel yetenekli öğrencilerin kardeş sayıları ile sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olmadığı bunun yanında normal gelişim gösteren öğrencilerin kardeş sayısı ile sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olduğu görülmektedir. Farklılığın tek çocuk ve iki kardeş olanlar arasında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre tek çocuk olan normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin iki kardeş olanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu çalışmanın normal gelişim gösteren çocuklar ile ilgili bulgusu Seven (2006) tarafından anasınıfına giden 6 yaş çocuklarının sosyal davranış problemleri üzerinde aile faktörünün etkisini incelediği araştırma bulgusu ile örtüşmektedir. Araştırmanın bulgusu Seven'in (2006) ifade ettiği gibi çocuk sayısı arttıkça ebeveynlerin çocukları ile bireysel olarak ilgilenme süresinin azalmasından kaynaklanıyor olabilir. Ayrıca normal gelişime sahip tek çocuklar kardeşleri olmadıkları için doğrudan bir oyun arkadaşına sahip değillerdir. Sosyal ortamlarda kardeş gibi halihazırda bir oyun arkadaşları olmadığı için yaşlıları ile iletişim başlatma ve sürdürme gibi sosyal becerileri daha fazla tecrübe ederek sosyal becerilerini geliştiriyor olabilirler. Mevcut araştırma sonucunun bu şekilde olması özel yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin evde kardeşler arasında farklılık hissedilmemesi adına sosyal beceri gelişimine yönelik ortak etkinlikler yapıyor olmalarından kaynaklanabilir. Sosyal beceri gelişimi sadece ev ortamı ile sınırlı olmayıp okul gibi diğer sosyal çevrelerin etkisi ile gelişmektedir.

Literatür incelendiğinde kardeş sayısı değişkeninin sosyal beceri düzeyi üzerinde etkisi olmadığını gösteren çalışmalar olduğu gibi (Çetin ve Alkan-Ersoy, 2017; Ervasa, 2019; Toktamış, 2008; Yıldız, 2019; Yurttaş, 2010;) sosyal beceri düzeylerinin kardeş sayısına göre farklılık gösterdiği çalışmalar da vardır (Özbek, 2004; Seven,2006). Özbek (2004) tarafından yapılan çalışmada tek çocuk ve 3 kardeş olanların sosyal becerilerinin 2 kardeş ile 4 ve daha fazla kardeşi olanlardan daha çok geliştiği bulunmuştur. Seven (2006) tarafından yapılan çalışmada tek çocukların iki ve üzeri kardeşe sahip olan çocuklara göre daha düşük düzeyde sosyal davranış problemi gösterdikleri bulunmuştur. Ervasa (2019) tarafından yapılan çalışmada üstün yetenekli öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin kardeş sayısına göre farklılaşmadığına ulaşılmıştır.

5.4.3. Doğum Sırası

Mevcut araştırmada özel yetenekli öğrencilerin doğum sırasına göre sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığa ulaşılmıştır. İlk çocukların sosyal beceri puan ortalamalarının iki ve sonraki çocukların sosyal beceri puan ortalamalarına göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmektedir. Öte yandan normal gelişim gösteren öğrencilerin

doğum sırasına göre sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Bu durum ilk çocukları özel yetenekli olan ebeveynlerin çocuklarıyla daha fazla ilgilenerek çocukların sosyal becerilerinin gelişmiş olabileceği şeklinde açıklanabilir.

Literatür incelendiğinde mevcut araştırma sonucundan farklı olarak doğum sırası değişkeninin normal gelişim gösteren bireylerin sosyal beceri düzeyi üzerinde etkisi olduğunu gösteren çalışmalara (Evren Turan, 2014; Fidan, 2019; Özbek, 2004; Yılmaz, 2020) ve doğum sırası değişkeninin normal gelişim gösteren bireylerin sosyal beceri düzeyi üzerinde etkisinin olmadığını gösteren çalışmalara ulaşılmaktadır (Atmaca vd., 2020; Çetin ve Alkan-Ersoy, 2017; Toktamış, 2008).

Evren Turan (2014) tarafından yapılan çalışmada ilk doğan çocukların sosyal beceri düzeylerinin daha yüksek olduğuna ulaşılmıştır. Yılmaz (2020) tarafından yapılan çalışmada ilk çocukların sosyal beceri düzeylerinin ortanca ve son sırada doğan çocuktan daha yüksek olduğuna ulaşılmıştır. Fidan (2019) tarafından yapılan çalışmada annelerin ikinci sırada doğan çocukların sosyal becerilerini daha yüksek algılamakta öğretmenlerin doğum sırasına göre sosyal beceri düzeyleri arasında bir farklılık algılamadıklarına ulaşılmıştır.

5.4.4. Ebeveynlerin Eğitim Düzeyi

Mevcut araştırmada annenin ve babanın eğitim durumunun sosyal beceri düzeyleri üzerinde özel yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrenciler açısından anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmektedir. Sonuçlar anne ve baba eğitim düzeyinin özel yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri üzerinde bir etkisi olmadığını göstermektedir. Buna göre bireylerin toplumda istenen davranışları sergilemesinin, topluma uyum sağlamasının, kendisini doğru bir şekilde ifade edebilme, iletişim başlatma ve sürdürme becerilerinin eğitim düzeyinden bağımsız olduğu söylenebilir. Bu becerilerin sosyal öğrenme yolu ile de kazanılıyor olması sosyal becerilerin ebeveyn eğitim düzeyinden etkilenmemesinin sebebi olabilir.

Literatür incelendiğinde mevcut araştırma bulgusuna benzer şekilde Arslan (2016) tarafından üstün yetenekli çocuklarla yapılan bir çalışmada üstün yetenekli çocukların sosyal yeterlilikleri ile olumsuz sosyal davranışlarının anne baba eğitim durumundan etkilenmediğine ulaşılmıştır. Benzer şekilde Ervasa (2019) tarafından yapılan çalışmada üstün yetenekli öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin anne baba eğitim düzeyine göre farklılaşmadığına ulaşılmıştır.

Yeniçeri (2020) ve Toktamış (2008) tarafından normal gelişim gösteren öğrenciler ile yapılan çalışmada da sosyal becerinin anne baba eğitim durumuna göre farklılaşmadığına ulaşılmıştır. Mevcut araştırma bulgusundan farklı olarak Çetin ve Alkan-Ersoy (2017)

tarafından yapılan çalışmada anne öğrenim durumunun ergenlik dönemindeki bireylerin sosyal beceri düzeylerini etkilemediğine baba öğrenim durumu lisansüstü olan ergenlik dönemindeki bireylerin ise sosyal beceri düzeylerinin daha ileride olduğuna ulaşılmıştır. Yıldız (2019) tarafından yapılan çalışmada sosyal becerinin ve çocukların algıladıkları anne baba tutumunun anne baba eğitim durumuna göre farklılaştığına ulaşılmıştır. Buna göre baba eğitim düzeyi lisans ve üstü olan çocukların sosyal beceri düzeylerinin baba eğitim düzeyi ortaokul olanlardan daha gelişmiş olduğu, anne eğitim düzeyi lisans ve üstü olan çocukların sosyal beceri düzeylerinin anne eğitim durumu ilkökul mezunu ve altı olanların eğitim düzeyinden daha gelişmiş olduğuna ulaşılmıştır. Yılmaz (2020) tarafından yapılan çalışmada üniversite ve lise mezunu anneye sahip çocukların sosyal beceri düzeylerinin ilkökul ve ortaokul mezunu anneye sahip olanlardan daha yüksek olduğuna ve baba eğitim seviyesi yükseldikçe sosyal beceri düzeyinin de yükseldiğine ulaşılmıştır.

5.4.5. Ailenin Sosyoekonomik Düzeyi

Mevcut çalışmada özel yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin aile sosyoekonomik düzeylerine göre sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı tespit edilmiştir. Mevcut araştırma sonucunun bu şekilde olmasının sebebi özel yetenekli ve normal gelişim gösteren ailelerin ekonomik düzeylerinin birbirlerinden büyük farklılık göstermemesinden dolayı çocuklara sunulan imkanların da birbirine yakın olması olabilir.

Literatür incelendiğinde sosyal becerilerin ailenin ekonomik durumuna göre farklılaşmadığını gösteren benzer çalışmalara da ulaşılmıştır (Mutlu Onuk, 2017; Özbek, 2004; Toktamış, 2008; Yeniçeri, 2020; Yıldız, 2019). Elcik ve Bayındır (2015) tarafından üstün yetenekli çocuklarla yapılan bir çalışmada üstün yetenekli öğrencilerin ailelerinin sosyoekonomik durumunun sosyal duygusal beceriler üzerinde etkisinin olmadığına ulaşılmıştır.

Mevcut araştırma sonucundan farklı olarak çocukların sosyal davranışlarının ailelerinin ekonomik durumuna göre farklılaştığını gösteren çalışmalar da mevcuttur (Çeliköz ve Özdemir Topaloğlu, 2013). Literatür incelendiğinde sosyoekonomik düzeyi yüksek olan ailelerden gelen çocukların sosyal beceri düzeylerinin de yüksek olduğunu gösteren çalışmalara ulaşılmıştır (Erdoğan, 2002; Yurdakavuştu, 2012). Yılmaz (2020) tarafından yapılan çalışmada ailelerin gelir düzeyi arttıkça sosyal beceri düzeylerinin de arttığına ulaşılmıştır.

5.5. Ortaokul öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumları ile özel yetenekli olma durumunun sosyal beceri düzeyini yordamasına ilişkin tartışma ve yorum

Mevcut araştırmada sırası ile ilk olarak ebeveynlerin çocuklarına yönelik kabul/ilgi düzeyleri arttıkça sosyal becerilerinin de artış gösterme eğiliminde olduğu belirlenmiştir. Ardından ebeveynlerin çocuklarına yönelik kontrol/denetleme düzeyleri arttıkça da sosyal becerilerinin gelişme eğilimi içerisinde olduğu görülmektedir. Son olarak öğrencilerin özel yetenek sahibi olmalarının da sosyal becerilerinin gelişmesine katkı sağladığına ulaşılmıştır.

Sosyal beceri düzeyleri üzerinde ebeveyn tutumları ve özel yetenekli olmanın rolünü inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Buna karşın Yıldız (2019) tarafından yapılan bir çalışmada algılanan ebeveyn tutumlarının sosyal beceriyi yordamasına bakıldığında kabul/ilgi boyutunun sosyal beceriyi anlamlı düzeyde yordadığına ulaşılmıştır.

Toktamış (2008) tarafından yapılan çalışmada kabul/ilgi boyutunun olumlu sosyal beceriyi açıklamada ilk sırada, kontrol/denetleme boyutunun ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. Sosyal beceriyi yordamada psikolojik özerklik boyutunun gücü anlamlı bulunmamıştır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç

Özel yetenekli ortaokul öğrencileri ile normal gelişim gösteren ortaokul öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığı ve sosyal beceri düzeyleri üzerinde anne- baba tutumlarının etkisinin incelendiği bu araştırma sonucunda:

- Algılanan anne baba tutumunun kabul/ilgi ve kontrol/denetleme alt boyutlarının özel yetenekli olma durumuna göre farklılaşmadığı, algılanan psikolojik özerklik alt boyutunun özel yetenekli ve normal gelişim gösteren çocuklar açısından farklılaştığına ve özel yetenekli çocukların algıladıkları psikolojik özerklik düzeyinin normal gelişim gösteren çocukların algıladıkları psikolojik özerklik düzeyinden daha düşük olduğu,
- Özel yetenekli ortaokul öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinden daha yüksek olduğu,
- Hem özel yetenekli hem de normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ile algılanan ebeveyn tutumlarından kabul/ilgi ve kontrol/denetleme alt boyutu arasında orta düzeyde, pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu, sosyal beceri düzeyleri ile algılanan ebeveyn tutumlarından psikolojik özerklik boyutu arasındaki ilişki incelendiğinde ise değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olmadığı,
- Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren ortaokul öğrencilerinin cinsiyet, anne-baba eğitim düzeyi, aile sosyoekonomik düzeyi değişkenlerine göre sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı,
- Özel yetenekli öğrencilerin kardeş sayıları ile sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olmadığı bunun yanında normal gelişim gösteren öğrencilerin kardeş sayısı ile sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olduğu ve farklılığın tek çocuk ve iki kardeş olanlar arasında tek çocuk lehine olduğu,
- Özel yetenekli öğrencilerin doğum sırasına göre sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu, buna göre ilk çocukların sosyal beceri düzeylerinin ikinci ve sonraki sırada doğan çocuklarıkinden daha yüksek olduğu, öte yandan normal gelişim gösteren öğrencilerin doğum sırasına göre sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı,
- Sosyal beceriyi sırası ilk sırada algılanan ebeveyn tutumlarının kabul/ilgi boyutunun ardından kontrol/denetleme boyutunun ve son olarak özel yetenekli olmanın yordadığı tespit edilmiştir.

6.2. Öneriler

6.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Algılanan ebeveyn tutumları ölçülürken anne baba tutumlarını ölçmeye yönelik ortak bir ölçek kullanılmıştır. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda bireylerin anne ve babalarına ilişkin algıladıkları tutumları ölçmek üzere yapılacak çalışmalarda iki ölçek formu kullanılabilir.
- Farklı sosyoekonomik düzeye ve aile yapısına sahip daha fazla sayıda katılımcıya ulaşılan çalışmalar yapılabilir.
- Kullanılan anne baba tutum ölçeği ile ilgili literatürde çok fazla çalışma olmaması alt boyutlara ilişkin bulguların tartışılmasını sınırlı tutmaktadır. Anne baba tutumu ile ilgili bundan sonra yapılacak çalışmalarda mevcut araştırmadaki ölçek kullanılarak alanyazına katkı sağlanabilir.
- Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ile algıladıkları ebeveyn tutumlarına ilişkin literatürde bir çalışmaya ulaşılmıştır. Bu konu ile ilgili farklı yaş ve kademelerde çalışmalar yapılarak çalışma sonuçları karşılaştırılabilir.
- Özel yetenekli çocukların sosyal beceri düzeylerinin normal gelişim gösteren çocuklardan yüksek olmasına ilişkin incelenen demografik değişkenlerde fark bulunmamıştır. Özel yetenekli çocukların sosyal beceri düzeylerinin normal gelişim gösteren çocuklardan yüksek olmasında aracı rolü olabilecek değişkenler ile ilgili çalışmalar yapılabilir.

6.2.2. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

- Özel yetenekli öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri normal gelişim öğrencilerin sosyal becerilerinden daha yüksek bulunmuştur. Normal gelişim öğrencilerin sosyal beceri düzeylerini yükseltmek için okul psikolojik danışmanları tarafından psikoeğitim programları ve önleyici rehberlik faaliyetleri düzenlenebilir.
- Özel yetenekli öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin normal gelişim gösteren akranlarından yüksek olması göz önünde bulundurularak özel yetenekli çocukların becerilerinin azalmasını önlemek adına okullarda etkinlikler düzenlenebilir.
- Bu çalışma algılanan ebeveyn tutumlarının kabul/ilgi ve kontrol/denetleme alt boyutlarının özel yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu bağlamda okullarda anne baba eğitim programları yapılabilir.

- Sosyal beceri gelişiminin ev ortamı ile sınırlı olmaması ve çocukların sosyal çevrelerini oluşturan en önemli ortamlardan birinin okul olmasından dolayı öğretmenlere de ebeveyn tutumları ve sosyal beceriler hakkında farkındalık kazanmalarına yönelik hizmet içi eğitim faaliyetleri düzenlenebilir.

KAYNAKÇA

- Afat, N. (2013). Çocuklarda Üstün Zekânın Yordayıcı Olarak Ebeveyn Tutumları. *HAYEF Eğitim Dergisi*, 10(1), 155-168.
- Akarsu, Ö. ve Mutlu, B. (2017). Üstün Yetenekli Çocukları Anlamak: Çocukların Sosyal ve Duygusal Sorunları. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*. 7(2), 112-116.
- Akkuş-Çutuk, Z. (2017). 5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Becerilerinin Özsaygı ve Denetim Odağı İle İlişkisi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 505-525.
- Aktaş, S. (2011). *9. sınıfta anne baba tutumları ve benlik saygısı arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Allison, B. N. and Schultz J. B. (2004). Parent-adolescent conflict in early adolescence. *Adolescence*, 39 (153), 101-119.
- Akpolat, A., Demirok, M. ve Seven, S. (2017). Üstün Yetenekli Çocukların Sosyal Yeterliliklerinin Sınıf İçerisindeki Sosyometrik Statülerine Göre İncelenmesi. *Turkish Studies (Elektronik)*, 12(33), 49-65.
- Aktaş- Özcafacı, (2012). *Annenin çocuk yetiştirme tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aslan, E. (1992). Benlik Kavramı ve Bireyin Yaşamındaki Etkileri. *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4, 7-14.
- Arslan, Ş. (2016). *İlkokula devam eden üstün yetenekli çocukların davranış özellikleri ile benlik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Bahçelievler ilçesi örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ataman, A. (2004). Üstün Zekalı ve Üstün Özel Yetenekli Çocuklar. Şirin, M.R., Kulaksızoğlu, A. & Bilgili, A.E. (Ed.), *Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı* içinde (s.155-169). İstanbul Çocuk Vakfı.
- Atmaca, R. N., Gültekin Akduman, G. & Şepitci Sarıbaş, M. (2020). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeylerinin Bazı Demografik Özelliklere Göre İncelenmesi. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 6(2), 157-173.

- Ayas, M.B. (2020). Üstün yeteneklileri tanılamaya giriş. U. Sak (Ed.), *Üstün yeteneklilerin tanılanması* içinde (s.1-15). Vize Akademik.
- Bacanlı, H. (2020). *Sosyal beceri eğitimi*. Pegem Akademi.
- Baltacı, R. (2013). Üstün Zekayı Yeteneğe Dönüştürmek: Gelişimsel Bir Teori Olarak Ayrımsal Üstün Zeka ve Yetenek Modeli. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 14(1), 1-20.
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development*, 37(4), 887-907. <https://doi.org/10.2307/1126611>
- Baumrind, D. (1967). Child care practices anteceding three patterns of preschool behavior. *Genetic Psychology Monographs*, 75(1), 43-88.
- Bıyık, S. (2021). *4-6 Yaş arası okul öncesi eğitime devam eden çocukların sosyal beceri düzeyleri ile akran ilişkileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bildiren, A. (2018). *Üstün yetenekli çocuklar*. Pegem Akademi.
- Bilgen Sivri, B. ve Yıldız, S. (2016). Toplumun Az Bilinen Yüzü: Üstün Zekâlı-Üstün Yetenekli Çocuklar ve Hemşirelik. *Türkiye Klinikleri*, 8(3), 246-256.
- Bozan Deniz, C. (2019). *Okul Öncesi Dönem Üstün Yetenekli Çocuklar ile Normal Gelişim Gösteren Çocukların Sosyal Beceri Düzeyleri ve Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2020). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş. (2014). *Deneyisel Desenler: Öntest-Sontest, Kontrol Grubu, Desen Ve Veri Analizi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Canbay, H. (2010). *Lise öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleri ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Cesur, E. ve Köksal Akyol, A. (2020). Erken çocuklukta sosyal becerilerin gelişimi. D. Aslan (Ed.), *Erken çocuklukta sosyal beceri eğitimi* içinde (s.105-125). Pegem Akademi.

- Circirelli, V.G. (1967). Sibling constellation, creativity, IQ and academic achievement. *Child Development*, 38, 481-490.
- Citil, M. & Ozkubat, U. (2020). The Comparison of the Social Skills, Problem Behaviours and Academic Competence of Gifted Students and Their Non-gifted Peers. *International Journal of Progressive Education*, 16(6), 296-312. doi: 10.29329/ijpe.2020.280.18
- Clark, B. (2015). Üstün zekâlı olarak büyümek (Ü. Oğurlu & F. Kaya, Çev.). Ankara: Nobel.
- Colangelo, N. and Detmann, D. F., (1983). A Review of Research on Parents and Families of Gifted Children, *Exceptional Children*, 1(50), 20-27.
- Cross, T. L., Coleman, L. J., & Stewart, R. A. (1995). Psychosocial diversity among gifted adolescents: An exploratory study of two groups. *Roeper Review: A Journal on Gifted Education*, 17(3), 181–185. <https://doi.org/10.1080/02783199509553655>
- Coşkun, T. (2018). Üstün Zekalı Çocuklarda Zeka Bölümüne (IQ) Olası Etkili Faktörlerin İncelenmesi. *İnsan ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 1-9.
- Çağlar, D. (2004). Üstün Zekalı Çocukların Özellikleri. Şirin, M.R., Kulaksızoğlu, A. & Bilgili, A.E. (Ed.), *Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı* içinde (s.111-127) . İstanbul Çocuk Vakfı.
- Çelikten, Y. (2017). Üstün Yetenekli Çocuklar ve BİLSEM. *Turkish Journal of Educational Studies*, 4(3), 87-104.
- Çetin, A. ve Alkan-Ersoy, Ö. (2017). 12-14 Yaş Arası Ergenlerin Sosyal Beceri Düzeyi ile Ebeveynine Bağlanma Güvenliği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(2), 419-440.
- Çitil, M. & Ataman, A. (2019). Positive behavior support-based pre-ventive classroom management practices for gifted students: An action research. *Turkish Journal of Giftedness and Education*, 9(2), 102-130.
- Dauber, S. L., & Benbow, C. P. (1990). Aspects of personality and peer relations of extremely talented adolescents. *Gifted Child Quarterly*, 34(1), 10-14.
- Dağlıoğlu, H.E. ve Alemdar, M. (2010). Üstün Yetenekli Bir Çocuğun Ebeveyni Olmak. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(3), 849-860.
- Dağlıoğlu, E. (2015). Erken çocuklukta üstün yetenek. F, Şahin (Ed.), *Üstün zekalı ve üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi* içinde (s. 75-92). Pegem Akademi.

- Davis, G.A. (2013). *Üstün yetenekli çocuklar ve eğitimi* (Müjde Işık,K.). Özgür Yayınları.
- Demir-Şad, E. (2007). *Akranları tarafından reddedilen ve kabul edilen ilköğretim II. Kademe öğrencilerinin öz saygı, sosyal beceri, davranış problemleri ve okul başarılarının karşılaştırılması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Deniz, M., Kapıcıoğlu, S., Yüksel, B. Ö., İçli Özbağır, T. & Erus, S. M. (2018). Ergenlerde Saldırganlık ve Sosyal Beceri Davranışlarının Yordayıcısı Olarak Anne Baba Tutumları. *Yıldız Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 1-11.
- Dolgin, Kim Gale. (2014). *Ergenlik psikolojisi*. (Duygu Özen). Kaknüs Yayınları
- Douthitt, V. C. (1992). A comparison of adaptive behaviour in gifted and nongifted children. *Roeper Review*, 14(3), 149-151.
- Duran, M. Çeliköz, N. ve Özdemir-Topaloğlu, A. (2013). Determination of Secondary Students' Social Skills Levels. *Inonu University Journal of The Faculty of Education*, 14(2), 121-137.
- Eğercioğlu, N. (2008). *Factors Underlying Peer Acceptance: Gender, Age and Social Skills*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Eker, A., Kurnaz, A. ve Sarı, H. (2020). Üstün yetenekli öğrencileri tanılama süreci. U. Sak (Ed.), *Üstün yeteneklilerin tanınması* içinde (s.15-33). Vize Akademik.
- Eker-Ünal, T. (2021). *Wisc-IV sonuçlarına göre normal ve üstün yetenekli olarak değerlendirilen altı on yaş arasındaki çocukların sosyal uyum ve beceri düzeylerinin aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumları ile ilişkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Elcik, F. ve Bayındır, N. (2015). Üstün Yetenekli Öğrencilerin Bazı Demografik Özelliklerine Göre Sosyal-Duygusal Becerilerinin İncelenmesi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, (5), 179-193.
- Eren, F., Ömerelli Çete, A., Avcil,S. ve Baykara, B. (2018). Üstün Yetenekli Çocuklarda ve Ailelerinde Duygusal ve Davranışsal Özellikler. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 55(2), 105-112.
- Ervasa, T.N. (2019). *Üstün yetenekli öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ile sosyal medya kullanımı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Amasya.
- Eyre, D. (1999) Ten years of provision for the gifted and talented in Oxfordshire ordinary schools: insights into policy and practice. *Gifted and Talented International*, 14, 12-20. <https://doi.org/10.1080/15332276.1999.11672901>

- Deniz, M.E. (2003). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9, 501-522.
- Erdoğan, F. (2002). *İlköğretim II. Kademe öğrencilerinde sosyal becerilerin sosyoekonomik düzey, cinsiyet ve yaş ile ilişkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Eren, S. (2022). *Okul öncesi dönemde çocuğun akran, ebeveyn ve öğretmen ilişkileri ile mizaç ve sosyal becerileri arasındaki ilişkiler*. Yayımlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Eren, F., Ömerelli Çete, A., Avcil, S. ve Baykara, B. (2018). Üstün Yetenekli Çocuklarda ve Ailelerinde Duygusal ve Davranışsal Özellikler. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 55(2), 105-112.
- Ersoy, Ö. ve Avcı, N. (2004). Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekliler. Şirin, M.R., Kulaksızoğlu, A. & Bilgili, A.E. (Ed.), *Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı* içinde (s.195-211). İstanbul Çocuk Vakfı.
- Erwin, P. (2000). *Çocuklukta ve ergenlikte arkadaşlık*. (Akmhay, O.). Alfa/Aktüel Kitabevi.
- Fidan, S. (2019). *Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş grubu çocukların ve anne babalarının sosyal beceri düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Freeman, J. (2001). Out-Of-School Educational Provision For The Gifted And Talented Around The World. A report for the Department of Education and Skills. http://joanfreeman.com/pdf/Text_part_one.pdf
- Gomes, R. M. S., & Pereira, A. S. (2014). Influence of age and gender in acquiring social skills in Portuguese preschool education. *Psychology*, 5(2), 99–103. <https://doi.org/10.4236/psych.2014.52015>
- Gross, M. U. (1999). Small poppies: Highly gifted children in the early years. *Roeper review*, 21(3), 207-214. <https://doi.org/10.1080/02783199909553963>
- Gür, Ç., Koçak, N., Saltık, N., Akkoç, D., Duman, Z., Kayabağdaş, Ç., Demir, E. & Kara, Z. (2016). Üstün Yetenekli ve Tipik Gelişim Gösteren İlköğretim 1. Kademe Çocuklarının Sosyal Davranışlarının İncelenmesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 5 (2), 33-49.
- Gürbüz, E. (2017). *Annelerin tutumlarına göre anasınıflarına devam eden çocukların sosyal beceri düzeylerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

- Gresham, F.M. (1982). Social skills instruction for exceptional children. *Theory Into Practice*, 21(2), 129-133.
- Gresham, F.M. and Elliot, S.N. (1993). Social skills intervention guide: systematic approaches to social skills training. *Special services in the schools*, 8(1), 137-158.
- Grusec, J.E. and Lytton, H. (1988). Social development Socialization and the family (p.161-212).
- Hackney, H. (1981). The Gifted Child, The Family and The School. *Gifted Child Quarterly*, 2(25), 51-54.
- Harrison, C. (2004). Giftedness in early childhood: The search for complexity and connection, *Roeper Review*, 26(2), 78-84. <https://doi.org/10.1080/02783190409554246>
- Howard-Hamilton, M. & Franks, B.A. (1995). Gifted adolescents: Psychological behaviors, values, and developmental implications. *Roeper Review*, 17(3), 186-191.
- Huey, E.L., Sayler, M.F. & Rinn, A.N. (2013). Effects of Family Functioning and Parenting Style on Early Entrants' Academic Performance and Program Completion. *Journal for the Education of the Gifted*. 36(4), 418-432.
- İnal, B. (2016). *Aile işlevlerinin üstün yetenekli olan ve olmayan çocukların sosyal becerileri ile ilişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- İşçioğlu, E. (2020). *Lise öğrencilerinin cinsiyet, okul türü ve bilişsel esneklik düzeylerine göre sosyal becerilerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Jolly, J. L., & Matthews, M. S. (2012). A critique of the literature on parenting gifted learners. *Journal for the Education of the Gifted*, 35(3), 259-290.
- Kantarcıoğlu, H.B. (2022). *Ortaokul öğrencilerinin aile ilişkileri ile sosyal becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Kapıkıran Acun N., İvrendi A. & Adak A. (2006). Okul Öncesi Çocuklarında Sosyal Beceri: Durum Saptaması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (19), 20-28.
- Karakuş Atabay, N. (2000). *Üstün yetenekli olan ve olmayan ergenlerin algıladıkları anne baba tutumları ile uyum düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Karakuş, F. (2010). Üstün Yetenekli Çocukların Anne Babalarının Karşılaştıkları Güçlükler. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 127-144.

- Karataş, Z. (2020). Sosyal Beceriye Giriş. M.E. Deniz ve A. Eryılmaz (Ed.), *Sosyal beceri eğitimi*, (s. 2-18). Pegem Akademi.
- Karataş, Z. ve Tagay, Ö. (2020). Özel/üstün yetenekli ortaokula devam eden ön ergenler için sosyal beceri ölçeğinin geliştirilmesi ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 51, 367-392. doi:10.9779/pauefd.746428
- Karatay, İ. (2018). *Özel Yetenekli Öğrencilerin Aile İçi ilişkileri ile Benlik Algısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kaşkaloğlu-Almulla, E. (2020). Üstün yeteneğin tanılanmasında yetenek ve başarı testlerinin kullanımı. U. Sak (Ed.), *Üstün yeteneklilerin tanılanması içinde* (s.55-71). Vize Akademik.
- Kaya, A., Bozalan, B. & Genç, G. (2012). Üniversite Öğrencilerinin Anne Baba Tutumlarının Problem Çözme Becerilerine Sosyal Kaygı Düzeylerine ve Akademik Başarılarına Etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Dergisi*, 18, 208-225.
- Kaya, M. (1997). Ailede Anne Baba Tutumlarının Çocuğun Kişilik ve Benlik Gelişimindeki Rolü. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(9), 193-204.
- Kaya, Ş. (2022). *Ebeveyn tutumlarının 7-12 yaş özel yetenekli çocukların sosyal becerilerine etkisi ve çocukların mizah becerilerinin aracı rolü*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. KTO Karatay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Konya.
- Kaymakçı, G., Şener, M.A. ve Doğrukök, B. (2023). Özel Yetenekli ve Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuğa Sahip Ailelerin Sosyal Destek Algılarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Alan Araştırmaları Dergisi*, 11(2), 135-156.
- Keirouz, K.S. (1990). Concerns of Parents of Gifted Children: A Research Review. *Gifted Child Quarterly*, 34, 56 - 63.
- Kılıç, C. (2010). *Enderun mektebi örneğinde günümüz üstün yetenekli çocukların eğitiminin değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kılıç, M. (2016). *Gerçek yaşam tadında: gelişim dönemleri 2 erinlik-ergenlik*. Pegem Akademi.

- Koç, M. (2004). Gelişim psikolojisi açısından ergenlik dönemi ve genel özellikleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17 (2), 231-256.
- Köksal, A. (2020). Özel Yetenekli Bir Çocuğun Ebeveyni Olmak. *Çocuk ve Medeniyet*, 5(10), 495-502.
- Kulaksızoğlu, A. (2000). *Ergenlik psikolojisi*. Remzi Kitabevi.
- Kuru Örgün, S. (2000). *Anne Baba Tutumları ile 8.Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygıları ve Atılganlıkları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kuzgun, Y. & Eldeleklioğlu, J. (2019). *Anne baba tutumları ölçeği*. Editör: Y. Kuzgun ve F. Bacanlı, PDR'de Kullanılan Ölçekler, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Lamborn, S. D., Mounts, N. S., Steinberg, L., & Dornbusch, S. M. (1991). Patterns of competence and adjustment among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child Development*, 62(5), 1049–1065. <https://doi.org/10.2307/1131151>
- Laycock, S.R. (1952). Helping Parents to Accept Their Exceptional Children. *Exceptional Children*, 18(5), 129–160.
- Lerner, R.M. (2016). *Ergenlik hakkında her şey*. (Şimşek,Ö.). Sola Unitas Yayınları.
- Levent, F. (2011). *Üstün yetenekli çocukların hakları el kitabı*. Çocuk Vakfı Yayınları.
- Maccoby, E. & Martin, J. (1983). Socialization in the context of the family: parent– child interaction, P. Mussen (Eds.), *Handbook Of Child Psychology*, New York: Wiley.
- Marland, S. P. (1972). Education of the gifted and talented: Report to the congress of the United States by the U.S. Commissioner of Education. Washington: U.S. Government Printing Office. <https://www.valdosta.edu/colleges/education/human-services/document%20/marland-report.pdf> (Erişim Tarihi:13.09.2023).
- MEB. (1974). Özel eğitime muhtaç çocuklar hakkında yönetmelik. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- MEB. (2013). *Özel yetenekli bireylerin eğitimi swstrateji ve uygulama kılavuzu (2013-2017) [Strategic Plan on Gifted Education 2013-2017]*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- MEB. (2016). Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi. Bu metne 02.07.2023 tarihinde https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_10/07031350_bilsem_yonergesi.pdf adresinden erişilmiştir.
- MEGEP (2009). *Üstün Zekâ ve Özel Yetenekli Çocuklar*. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi. Bu metne 02.05.2023 tarihinde

- http://www.megep.meb.gov.tr/Mte_Program_Modul/Moduller_Pdf/%C3%9Cst%C3%BCn%20Zek%C3%A2%20ve%20C3%96zel%20Yetenekliler.Pdf adresinden erişilmiştir.
- Memiş, A. & Memiş, U. A. (2013). Cinsiyet, Başarı ve Sosyal Beceri. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 43-49.
- Meydan, B. (2021). Ergenlik döneminin doğası ve psikososyal uyum. R, Akdoğan ve E, Çimşir (Ed.), *Ergenlik ve ergen bireye yaklaşım* içinde (s. 1-22). Anı Yayıncılık.
- Montemayor, R. (1983). Parents and adolescents in conflict: All families some of the time and some families most of the time. *The Journal of Early Adolescence*, 3(1-2), 83–103. <https://doi.org/10.1177/027243168331007>
- Mortimer, J.T. and Simmons, R.G. (1978). Adult socialization.
- Mutlu- Onuk, M. ve Tekin, U. (2017). İlköğretim 10-13 yaş öğrencilerinin sosyal becerilerinin anne baba tutumları açısından incelenmesi: Eyüp ilçesi örneği. *Anadolu Bil Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 13(52), 17-32.
- Nail, J.M. & Evans, J.G. (1997). The emotional adjustment of gifted adolescents: A view of global functioning. *Roeper Review*, 20(1), 18-21. <https://doi.org/10.1080/02783199709553845>
- Neihart, M. (1999). The impact of giftedness on psychological well-being: What does the empirical literature say?. *Roeper Review*, 22(1), 10-17. <http://dx.doi.org/10.1080/02783199909553991>
- Nimsi, E. (2006). *İlköğretim ikinci sınıf öğrencilerinin ana- baba tutumları ile okul başarıları ve sınıf içi etkinlik düzeylerinin karşılaştırılması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Ogelman, H.G., Önder, A., Seçer, Z. & Erten, H. (2013). Anne Tutumlarının 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerini ve Okula Uyumlarının Yordayıcı Etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (29), 143-152.
- Ogelman, H. G. & Erten Sarıkaya, H. (2014). 5-6 Yaş Çocukların Sosyal Beceri, Akran İlişkileri ve Okula Uyum Düzeyleri ile Kardeş Değişkenleri Arasındaki İlişkiler. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (41), 0-11
- Oğurlu, Ü. ve Yaman, Y. (2010). Üstün Zekâlı/Yetenekli Çocuklar ve İletişim. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 28(28) , 213-223 .

- Okumuş, V. (2018). *Çocukların sosyal medya kullanımları ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Olgun- Kaval, N. (2014). *Üstün yetenekli ve normal çocukların ebeveyn kabul-red, ebeveyn tutumu ve sosyal destek algıları ile yaşadıkları psikolojik güçlükler arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Olszewski-Kubilius, P., Lee, S.Y., & Thomson, D. (2014). Family Environment and Social Development in Gifted Students. *Gifted Child Quarterly*, 58(3). 199-216. <https://doi.org/10.1177/0016986214526430>
- O'Neil, K.K. (1978). Parent Involvement: A Key To The Education Of Gifted Children. *The Gifted Child Quarterly*, 22, 235-242.
- Ömeroğlu, E. (2004). Okul Öncesinde Üstün çocuklar ve Eğitimi. Şirin, M.R., Kulaksızoğlu, A. & Bilgili, A.E. (Ed.), *Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı* içinde (s.275-283). İstanbul Çocuk Vakfı.
- Önalın Akfırat, F. (2006). Sosyal yeterlilik, sosyal beceri ve yaratıcı drama. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1(1), 39-58.
- Özbay, Y. (2013). Üstün Yetenekli Çocuklar ve Aileleri. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. 10.05.2023 tarihinde https://www.aile.gov.tr/media/92202/01_05_ustun-yetenekli-cocuklar.pdf adresinden erişilmiştir.
- Özbek, İ. (2004). *İlköğretim II. kademe öğrencilerinin sosyal becerilerini algılama düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özeke Kocabaş, E & Akkök, F. (2007). Uluslararası Bakalorya (Ib) ve Normal Lise Programına Devam Eden Öğrencilerin Aile İçi İletişimleri ve Sosyal Beceriler Açısından Karşılaştırılmaları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(27). 157-164.
- Özyürek, A. (2015). Okul öncesi çocukların sosyal beceri düzeyleri ile anne tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(206), 106-120.
- Özyürek, A. ve Ceylan,Ş. (2014). Okul öncesi çocuklarda sosyal becerilerin desteklenmesi konusunda öğretmen ve veli görüşlerinin belirlenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (35), 99-114.

- Özyürek, A. ve Özkan, İ. (2015). Ergenlerin algıladıkları anne baba tutumları ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *International Journal of Science Culture and Sport*, 3(11), 73-88.
- Pala-Özçelik, F. (2020). *6-10 yaş aralığındaki çocukların sosyal beceri gelişim düzeyleri ile anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmış yüksek lisans tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Parker, W. (1996). Psychological adjustment in mathematically gifted students. *Gifted Child Quarterly*, 40(3), 154-157.
- Perham, H.J. (2012). *Interpersonal Skills of Gifted Students: Risk Versus Resilience*. A dissertation presented in partial fulfillment of the requirements for the degree doctor of philosophy, Arizona State University.
- Pilarinos, V. and Solomon, C.R. (2017). Parenting styles and adjustment in gifted children. *Gifted Child Quarterly*, 61(1), 87-98. <https://doi.org/10.1177/0016986216675351>.
- Renzulli, J.S. (1978). What makes giftedness: A reexamination of the definition. *Phi Delta Kappan*, 60(3), 180-184.
- Rimm, S.B., Segle, D. ve Davis, G.A. (2022). *Üstün zekalı ve yeteneklilerin eğitimi*. (Köksal, M.S.). Nobel Akademik Yayıncılık. (2004).
- Sak, U., Bahadır Ayas, M., Bal Sezerel, B., Öpengin, E., Özdemir, N. & Demirel Gürbüz, Ş. (2015). Türkiye’de Üstün Yeteneklilerin Eğitiminin Eleştirel Bir Değerlendirmesi. *Türk Üstün Zeka ve Eğitim Dergisi*, 5(2), 110-132.
- Salavera, C., Usan, P. and Quilez-Robres, A. (2022). Exploring the effect of prenatal styles on social skills: The mediating role of affects. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(6), <https://doi.org/10.3390/ijerph19063295>.
- Santrock, J.W., (2014). *Yaşam boyu gelişim gelişim psikolojisi* (Prof. Dr. Galip Yüksel; 13.Basım). Nobel Yayın.
- Saranlı, A. G. & Metin, N. (2012). Social-emotional problems observed in gifted children. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 45(1), 139-164.
- Seven, S. (2007). Ailesel Faktörlerin Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Davranış Problemlerine Etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 13(51), 477 - 499.
- Sezer, Ö. ve Vuslat, O. (2010). Üniversite Öğrencilerinde Kendilerini Değerlendirmelerinin Anne Baba Tutumları ve Bazı Sosyo Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(3), 743-758.

- Shanahan, L., McHale, S.M., Crouter, A.C. & Osgood, D.W. (2007). Warmth with mothers and fathers from middle childhood to late adolescent: Within and between families comparisons. *Developmental Psychology*, 43, 551-563.
- Sözel, H.K., Öpengin, E., Sak, U. & Karabacak, F. (2018). The discriminant validity of the Anadolu-Sak Intelligence Scale (ASIS) for gifted and other special education groups. *Turkish Journal of Giftedness and Education*, 8(2), 160-180.
- Steinberg, L. (2000). The family at adolescence: Transition and Transformation. *Journal of Adolescent Health*, 27, 170-178.
- Steinberg, L. (2007). *Ergenlik* (Çok, F.; 1. Baskı). İmge Kitabevi. (Orijinal Yayın Tarihi 1985)
- Sternberg, R.J. (1984). Toward a triarchic theory of human intelligence. *Behavioral and Brain Sciences*, 7, 269–287.
- Steinberg, L., Elmen, J. D., & Mounts, N. S. (1989). Authoritative parenting, psychosocial maturity, and academic success among adolescents. *Child Development*, 60(6), 1424–1436. <https://doi.org/10.2307/1130932>
- Sternberg, R.J. (2005). The theory of successful intelligence. *Interamerican Journal of Psychology*, 39(2), 189-202.
- Stuart, T. ve Beste, A. (2008). Farklı Olduğumu Biliyordum. Kök Yayıncılık.
- Tatlı, S. (2014). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların anne babalarıyla ve öğretmenleriyle olan ilişkilerinin sosyal beceri düzeylerine etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Temel, D. ve Türkoğlu, B. (2019). Yerleşim Yerlerine Göre Anne Baba Tutumlarının Okul Öncesi Çocukların Sosyal Becerilerine Etkisi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(2), 843-871.
- Temelli, E., Murat Büyük, D. ve Tatar, A., (2021). Sosyal beceride toplumsal cinsiyet roller ve cinsiyet farklılıkları. *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 137-150.
- Tohum, M. (2018). *Özel yetenekli öğrencilerin mutluluk kavramına ilişkin metaforik algılarının incelenmesi*. Yayımlanmış yüksek lisans tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tokcan, Z. (2015). *Ortaokul öğrencilerinde davranış problemleri ile sosyal beceriler arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Toktamış, A. (2008). *Erinlik dönemi öğrencilerin ebeveyn tutumları ile sosyal becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tuncer, M. ve Aslan, D. (2020). Sosyal beceri ile ilgili kavramlar. A. Durmuş (Ed.), *Erken çocuklukta sosyal beceri eğitimi* içinde (s.23-34). Pegem Akademi.
- Turan, E.E. (2014). *9-10 yaş çocuklarının evlilik çatışması algıları ile sosyal becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Uzun, Ç. (2013). *Anne babası boşanmış ve boşanmamış çocuklarda depresyon ve sosyal becerilerin değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- https://www.who.int/health-topics/adolescent-health/#tab=tab_1 16.08.2023 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- Webb, J. T., Amend, E. R., Webb, N., Goerss, J., Beljan, P., & Olenchak, F. R. (2005). *Misdiagnosis and dual diagnoses of gifted children and adults: ADHD, bipolar, OCD, Asperger's, depression, and other disorders*. Scottsdale, AZ: Great Potential Press.
- Yaşar Ekici, F. (2015). Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Sosyal Becerileri ile Aile Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2).
- Yavuzer, H. (1990). *Çocuk Psikolojisi*. Remzi Kitabevi
- Yazıcı, Z. ve Çetin, M. (2020). Sosyal beceri kavramı. Aslan,D. (Ed.), *Erken çocuklukta sosyal beceri eğitimi* içinde (s.1-18). Pegem Akademi.
- Yeniçeri, S.S. (2020). *Ergenlerin algıladıkları anne baba tutumları ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldırım, F. (2012). *Üstün yetenekli çocuklar ve ailelerinde duygusal ve davranışsal özellikler*. Uzmanlık Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Yıldız, S. (2018). *Üstün Yetenekli Çocukların ve Akranlarının Algıladıkları Ebeveyn Tutumları Psikososyal Sorunlar ve Yaşam Kalitesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Yıldız, C.S. (2019). *5. ve 6. Sınıf öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları ile sosyal beceri ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Yılmaz, A. (1999). Çocuk Yetiştirme Tutumları: Kuramsal Yaklaşımlar ve Görgül Çalışmalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3(1), 99-118.
- Yılmaz, F. (2014). *Ortaokul 6.7.8. sınıf öğrencilerinin algılanan ebeveyn tutumları ile sosyal duygusal öğrenme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yılmaz- Bolat, E. (2018). Anne Baba Tutumlarının Çocukların Sosyal Becerileri Üzerindeki Etkisi. *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 32-38.
- Yılmaz, K. (2021). *Ergenlik dönemindeki bireylerin algıladıkları ebeveyn tutumları üzerinden toplumsal cinsiyet rolleri ve şiddete yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yılmaz, M. (2020). *Okul öncesi eğitime devam eden 57-68 aylık çocukların okul kaygıları ile sosyal becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Yılmaz, Y. (2007). *Anne Baba Tutumları ile İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Okul Başarısı ve Özerkliklerinin Gelişimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yurdakavuştu, Y. (2012). *İlköğretim öğrencilerinde duygusal zeka ve sosyal beceri düzeyleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Yurttaş, A. (2010). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zorbalık eğilimleri ile algıladıkları anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi (İstanbul İli Kadıköy İlçesi)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

EKLER

EK-1 VELİ ONAM FORMU

Sayın Veli;

Çocuğunuzun katılacağı bu çalışma, “Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren ortaokul öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri ile algıladıkları ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi” adıyla, Nisan-Haziran 2023 tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Sosyal beceri düzeyinin özel yetenekli çocuklarda ve normal gelişim gösteren yaşlılarında farklılık gösterip göstermediğini ve algılanan ebeveyn tutumlarının etkisini incelemektir.

Araştırma Uygulaması: Anket/ölçek şeklindedir.

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve okul yönetiminin de izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çocuğunuz çalışmaya katılıp katılmamakta özgürdür. Araştırma çocuğunuz için herhangi bir istenmeyen etki ya da risk taşımamaktadır. Çocuğunuzun katılımı **tamamen sizin isteğinize bağlıdır**, reddedebilir ya da herhangi bir aşamasında ayrılabilirsiniz. Araştırmaya katılmama veya araştırmadan ayrılma durumunda öğrencilerin akademik başarıları, okul ve öğretmenleriyle olan ilişkileri etkilemeyecektir.

Çalışmada öğrencilerden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir.

Uygulamalar, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden çocuğunuz kendisini rahatsız hissederse cevaplama işini yarıda bırakıp çıkmakta özgürdür. Bu durumda rahatsızlığın giderilmesi için gereken yardım sağlanacaktır. Çocuğunuz çalışmaya katıldıktan sonra istediği an vazgeçebilir. Böyle bir durumda veri toplama aracını uygulayan kişiye çalışmayı tamamlamayacağını söylemesi yeterli olacaktır. Anket çalışmasına katılmamak ya da katıldıktan sonra vazgeçmek çocuğunuza hiçbir sorumluluk getirmeyecektir.

Onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

*Velisi bulunduğum ..... sınıfı ..... numaralı öğrencisi
.....'in yukarıda açıklanan araştırmaya katılmasına izin
veriyorum. (Lütfen formu imzaladıktan sonra çocuğunuzla okula geri
gönderiniz*)*

...../...../.....
İsim-Soyisim İmza:

Veli Adı-Soyadı :
Telefon Numarası :

EK-2 SOSYAL BECERİ ÖLÇEĞİ

Sevgili öğrenciler,

Aşağıdaki cümleleri dikkatle okuyunuz. Her bir cümle dört şıktan oluşmaktadır. Okuduğunuz cümle size hiç uygun gelmiyorsa 1'i, size biraz uygun geliyorsa 2'yi, genellikle uygun geliyorsa 3'ü, tamamen uygun geliyorsa 4'ü işaretleyiniz.

		1 Hiç	2 Bazen	3 Genelde	4 Tamamen
1	Grup içinde konuşmak istediğimde izin alırım.				
2	Grup içinde rahatlıkla konuşurum.				
3	Sınıfa yeni gelen bir arkadaşın yanına gidip onunla tanışırım.				
4	Hoşlandığım insanlarla yakınlık kurarım.				
5	Arkadaşlarıma beğendiğim özelliklerini söylerim.				
6	Arkadaşlarımdan hatalı yönlerini kendilerine söyler ve uyarırım.				
7	Gerektiğinde teşekkür etmeyi ihmal etmem.				
8	Ortamdan ayrılırken “iyi günler” demeyi unutmam.				
9	Grup içinde birtakım görevler alırım.				
10	Kırdığım veya üzdüğüm kişilerin gönlünü alırım.				
11	Derste anlamadığım yerleri öğretmenime sorarım.				
12	Doğru bildiğim konuları her yerde savunurum.				
13	Gördüğüm aksaklıkları ilgili kişilere bildiririm.				
14	Grup içinde yapılacak faaliyetlere ilişkin bildirimde bulunurum.				
15	Problemlerimi kendim halledemediğimde yardım isterim.				
16	İlgi duyduğum sosyal faaliyetlere katılırım.				
17	Birbirlerini tanımayan arkadaşlarımla tanıştırmam.				
18	Anlatılanları dikkatle dinlerim.				
19	Sınavdan iyi not alan arkadaşlarımla tebrik ederim.				
20	Derslerimi bitirince eğlenecek bir şeyler bulurum.				

EK-3 ANNE BABA TUTUM ÖLÇEĞİ

Lütfen aşağıdaki sorulara kendi **anne** ve **babanızı** düşünerek dikkatle okuyunuz.
Aşağıdaki durumun anne ve babanızın davranışına ne kadar benzediğini düşünün.

Eğer

- HİÇ BENZEMİYORSA** 1
BENZEMİYORSA 2
BİRAZ BENZİYORSA 3
TAMAMEN BENZİYORSA 4 işaretleyiniz.

		1 Hiç Benzemi yor	2 Benzemiyor	3 Biraz Benziyor	4 Tamamen Benziyor
1	Herhangi bir sorunum olduğunda, eminim annem ve babam bana yardım ederler.				
2	Annem ve babam büyüklerle tartışmam gerektiğini söylerler.				
3	Annem ve babam yaptığım her şeyin en iyisini yapmam için beni zorlarlar.				
4	Annem ve babam herhangi bir tartışma sırasında başkalarını kızdırmamak için susmam gerektiğini söylerler.				
5	Annem ve babam bazı konularda “ sen kendin karar ver ” derler.				
6	Derslerimden ne zaman düşük not alsam, annem ve babam kızar.				
7	Ders çalışırken anlayamadığım bir şey olduğunda, annem ve babam bana yardım ederler.				
8	Annem ve babam kendi görüşlerinin doğru olduğunu bu görüşleri onlarla tartışmam gerektiğini söylerler.				
9	Annem ve babam benden bir şey yapmamı istediklerinde, niçin bunu yapmam gerektiğini de açıklarlar.				
10	Annem ve babamla her tartıştımda bana “ büyüdüğün zaman anlarsın ” derler.				
11	Derslerimden düşük not aldığımda, annem ve babam beni daha çok çalışmam için desteklerler.				
12	Annem ve babam yapmak istediklerim konusunda kendi kendime karar vermeme izin verirler.				
13	Annem ve babam arkadaşlarımı tanırlar.				
14	Annem ve babam istemedikleri bir şey yaptığımda, bana karşı soğuk davranırlar ve küserler.				

		1 Hiç Benzemi yor	2 Benzemiyor	3 Biraz Benziyor	4 Tamamen Benziyor
15	Annem ve babam sadece benimle konuşmak için zaman ayırırlar.				
16	Derslerimden düşük notlar aldığımda, annem ve babam öyle davranırlar ki suçluluk duyar ve utanırım.				
17	Ailemle birlikte hoşça vakit geçiririz.				
18	Annemi ve babamı kızdıracak bir şey yaptığımda, onlarla birlikte yapmak istediğim şeyleri yapmama izin vermezler.				

Aşağıdaki her ifadenin yanında bulunan kutulardan sadece size uygun olanın içine çarpı(X) işareti koyunuz.

19. Genel olarak annen ve baban okul zamanı hafta içinde gece arkadaşlarıyla bir yere gitmene izin verirler mi?

Evet

Hayır

 7

Eğer cevabınız **Evet** ise, aşağıdaki soruyu cevaplayınız.

Hafta içinde en geç saat kaçta kadar gece dışarıda kalmanıza izin verilir (Pazartesi-Cuma arası)?

8:00'den önce	6	10:00 – 10:59 arası	3
8:00 – 8:59 arası	5	11:00 ya da daha geç	2
9:00 – 9:59 arası	4	İstediğim saate kadar	1

20. Genel olarak annen ve baban hafta sonları gece arkadaşlarıyla bir yere gitmene izin verirler mi?

Evet

Hayır

 7

Eğer cevabınız **Evet** ise, aşağıdaki soruyu cevaplayınız.

Haftanın Cuma ya da Cumartesi akşamları en geç saat kaçta kadar gece dışarıda kalmanıza izin verilir

8:00'den önce	6	10:00 – 10:59 arası	3
8:00 – 8:59 arası	5	11:00 ya da daha geç	2
9:00 – 9:59 arası	4	İstediğim saate kadar	1

Annem ve babam aşağıdakileri öğrenmek için ne kadar çaba gösterirler?

		Hiç çaba göstermez	Çok az çaba gösterir	Çok çaba Gösterir
21.	Eğer gece bir yere gittiysen nereye gittiğini,	1	2	3
22.	Boş zamanlarınızda ne yaptığını,			
23.	Okuldan çıktıktan sonra ne yaptığını,			

Annen ve babanın aşağıdakiler hakkında ne kadar bilgileri vardır?

		Bilgileri yoktur	Çok az bilgileri vardır	Çok bilgileri vardır
24.	Eğer gece bir yere gittiysen nereye gittiğin,	1	2	3
25.	Boş zamanlarınızda ne yaptığın,			
26.	Okuldan çıktıktan sonra nereye gittiğin,			

EK-4 KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Cinsiyet: ( )Kız ( )Erkek

Okul Türü: ( ) Özel Okul ( )Devlet Okulu

Sınıf: ( ) 5.Sınıf ( ) 6.Sınıf ( ) 7.Sınıf ( ) 8.Sınıf

Yaşadığınız İl:

Yaşınız:

Kaç Kardешiniz (Siz dahil):.....

Kaçıncı Çocuksunuz:.....

Annenin Eğitim Durumu:

( ) Okuryazar ( )İlkokul ( )Ortaokul ( )Lise ( )Üniversite ( )Lisansüstü

Babanın Eğitim Durumu:

( ) Okuryazar ( )İlkokul ( )Ortaokul ( )Lise ( )Üniversite ( )Lisansüstü

Annenin Mesleği

( )Çalışmıyor ( )Memur ( )Serbest Meslek ( )İşçi ( )Emekli

Babanın Mesleği

( )Çalışmıyor ( )Memur ( )Serbest Meslek ( )İşçi ( )Emekli

Aşağıdakilerden hangisi senin aile yapını en iyi tanımlamaktadır?

- Çekirdek (anne, baba, çocuklar)
- Geniş aile (anne, baba, çocuklar, aile büyükleri, akrabalar)
- Anne, baba ayrı / boşanmış
- Diğer (açıklayınız).....

Anne ve baban yaşıyorlar mı?

- Her ikisi de yaşıyor
- Anne yaşıyor
- Baba yaşıyor
- Her ikisi de vefat etti

Kiminle yaşıyorsun?

- Anne-baba ile birlikte
- Yalnız anne ile birlikte
- Baba ile birlikte
- Diğer aile büyükleri ile
- Diğer (Belirtiniz) .....

Ailenin ekonomik durumunu nasıl değerlendirirsin?

Çok iyi İyi Orta Kötü Çok kötü

( ) BİLSEM öğrencisiyim

( )BİLSEM öğrencisi değilim.